NÁVRHY GENERÁLNEJ ADVOKÁTKY
VERICA TRSTENJAK
prednesené 16. decembra 2010[1]

Obsah

I — Úvod ..... I - 1599

II — Právny rámec ..... I - 1601

A — Rímsky dohovor ..... I - 1601

B — Bruselský dohovor ..... I - 1602

C — Právo Únie ..... I - 1603

1. Nariadenie Rím I ..... I - 1603

2. Nariadenie č. 44/2001 ..... I - 1604

D — Vnútroštátne právo ..... I - 1605

III — Skutkový stav, spor vo veci samej a prejudiciálna otázka ..... I - 1605

IV — Konanie pred Súdnym dvorom ..... I - 1608

V — Tvrdenia účastníkov konania ..... I - 1608

A — Právomoc Súdneho dvora ..... I - 1608

B — Prejudiciálna otázka ..... I - 1608

VI — Posúdenie generálneho advokáta ..... I - 1611

A — Úvod ..... I - 1611

B — Príslušnosť Súdneho dvora ..... I - 1612

C — O otázke právneho základu zodpovednosti štátu v predmetnej veci ..... I - 1612

D — Analýza prejudiciálnej otázky ..... I - 1614

1. Rímsky dohovor a ochrana zamestnanca ako slabšej zmluvnej strany .... I - 1615

1 — Jazyk prednesu: slovinčina. Jazyk konania: francúzština.

2. Judikatúra Súdneho dvora týkajúca sa článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru ..... I - 1617

3. Možnosť uplatnenia judikatúry týkajúcej sa Bruselského dohovoru na účely výkladu Rímskeho dohovoru ..... I - 1619

a) Doslovný výklad ..... I - 1620

b) Historický výklad ..... I - 1621

c) Systematický výklad ..... I - 1623

d) Teleologický výklad ..... I - 1626

e) Limity paralelného výkladu ..... I - 1626

4. Kritériá, ktoré musí vnútroštátny súd dodržiavať ..... I - 1628

E — Záver ..... I - 1632

VII — Návrh ..... I - 1633

I — Úvod

1. Predmetná vec sa týka výkladu Dohovoru o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky, otvoreného na podpis v Ríme 19. júna 1980 (ďalej len „Rímsky dohovor“) [2]. Uvedený dohovor bol podpísaný so zámerom zjednotiť kolízne normy štátov, ktoré sú zmluvnými stranami dohovoru, s cieľom zvýšenia právnej istoty a odstránenia pochybností, pokiaľ ide o rozhodné právo pre zmluvné vzťahy. Rímsky dohovor bol nahradený nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky (Rím I) [3] (ďalej len „nariadenie Rím I“) [4]; toto nariadenie sa vzťahuje na

2 — Ú. v. ES L 266, s. 1.

3 — Ú. v. ES L 177, s. 6.

4 — V právnej doktríne, napríklad FERRARI, F.: From Rome to Rome via Brussels: remarks on the law applicable to contractual obligations absent a choice by the parties in: *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, č. 4/2009, sa uvádza, že účelom uvedeného nového legislatívneho nástroja nie je predovšetkým zavedenie nových pravidiel, ale skôr transformácia existujúceho dohovoru na nariadenie. Porovnaj napríklad aj LAGARDE, P., TENENBAUM, A.: De la convention de Rome au règlement Rome I, in: *Revue critique de droit international privé*, č. 4/2008, s. 727 a nasl.

zmluvy uzatvorené po 17. decembri 2009 [5]. Keďže v predmetnej veci ide o pracovnú zmluvu uzatvorenú v roku 1998, vzťahujú sa na ňu ustanovenia Rímskeho dohovoru.

2. V tejto veci má Súdny dvor Európskej únie (ďalej len „Súdny dvor“) zodpovedať prejudiciálnu otázku týkajúcu sa výkladu článku 6 Rímskeho dohovoru v súvislosti s rozhodným právom pre individuálne pracovné zmluvy. Predmetná vec nie je, samozrejme, prvou, v ktorej má Súdny dvor poskytnúť výklad Rímskeho dohovoru [6], ale je prvou vecou, v ktorej má poskytnúť výklad článku 6 vo vzťahu k rozhodnému právu pre individuálne pracovné zmluvy. [7] V tejto súvislosti bude Súdny dvor musieť predovšetkým preskúmať, či sa na účely výkladu uvedeného článku môže ako jeden z možných prameňov uplatniť judikatúra týkajúca sa výkladu článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru, alebo presnejšie, výkladu výrazu „miesto, kde zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu“, uvedeného v tomto článku. [8] Bude musieť vychádzať jednak z predpokladu, že oba normatívne právne akty používajú podobnú terminológiu, ako aj brať do úvahy hranice paralelného výkladu Rímskeho a Bruselského dohovoru.

3. Prejudiciálna otázka sa vynorila v rámci sporu medzi H. Koelzschom, vodičom v medzinárodnej preprave s bydliskom v Nemecku, a Luxemburským veľkovojvodstvom, ktorého predmetom bola otázka odškodnenia z dôvodu údajného nesprávneho uplatňovania ustanovení Rímskeho dohovoru zo strany luxemburských súdov. H. Koelzsch v tejto súvislosti tvrdí, že na otázku ukončenia pracovnej zmluvy je potrebné uplatniť nemecké, a nie luxemburské právo, a dovoláva sa kogentných ustanovení ochrany práv zamestnancov upravených nemeckým právom. Keďže všeobecné luxemburské súdy uplatnili na spornú vec ustanovenia luxemburského práva namiesto ustanovení nemeckého práva,

5 — Pozri článok 28 nariadenia Rím I.

6 — Prvým rozsudkom, v ktorom Súdny dvor poskytol výklad Rímskeho dohovoru, je rozsudok zo 6. októbra 2009, ICF (C-133/08, Zb. s. I-9687), týkajúci sa výkladu článku 4 tohto dohovoru, ktorý obsahuje pravidlá určenia rozhodného práva v prípade, ak si ho zmluvné strany nezvolili.

7 — Dodávam, že 29. júla 2010 bola Súdnemu dvoru predložená prejudiciálna otázka týkajúca sa výkladu článku 6 ods. 2 písm. b) Rímskeho dohovoru; ide o vec C-384/10, Voogsgeerd (Ú. v. EÚ C 317, s. 14). Vec sa týka výkladu pojmu „štát, v ktorom sa nachádza prevádzkareň, ktorá zamestnanca najala“ podľa uvedeného článku, ak zamestnanec nevykonáva obvykle svoju prácu v tom istom štáte. V čase predloženia tohto návrhu Súdny dvor v tejto veci ešte nerozhodol.

8 — Pozri rozsudky z 13. júla 1993, Mulox, C-125/92, Zb. s. I-4075; z 9. januára 1997, Rutten, C-383/95, Zb. s. I-57; z 27. februára 2002, Weber, C-37/00, Zb. s. I-2013, a z 10. apríla 2003, Pugliese, C-437/00, Zb. s. I-3573.

podal žalobu o náhradu škody proti luxemburskému štátu z dôvodu údajného pochybenia jeho súdov.

II — Právny rámec

A — *Rímsky dohovor*

4. Článok 3 Rímskeho dohovoru s názvom „Voľba rozhodného práva“ stanovuje:

„1. Zmluva sa spravuje právnym poriadkom, ktorý si zvolia zmluvné strany. Voľba musí byť výslovná alebo musí dostatočne spoľahlivo vyplývať z ustanovení zmluvy alebo z okolností prípadu. Zmluvné strany si môžu zvoliť právny poriadok, ktorým sa bude spravovať celá zmluva alebo len jej časť.

…“

5. Článok 4 Rímskeho dohovoru s názvom „Rozhodné právo pri absencii voľby“ stanovuje:

„1. V rozsahu, v ktorom nedošlo k voľbe rozhodného práva pre zmluvu podľa článku 3, sa zmluva spravuje právnym poriadkom štátu, s ktorým má najužšiu väzbu. Ak je však časť zmluvy oddeliteľná od jej zostatku a táto časť má užšiu väzbu s iným štátom, možno ju výnimočne posudzovať podľa právneho poriadku tohto iného štátu.

…“

6. Článok 6 Rímskeho dohovoru s názvom „Individuálne pracovné zmluvy“ stanovuje:

„1. Bez ohľadu na ustanovenia článku 3 nemôžu strany pracovnej zmluvy svojou voľbou rozhodného práva zbaviť zamestnanca ochrany, ktorú mu poskytujú kogentné normy právneho poriadku uplatniteľného podľa odseku 2 pri absencii voľby.

2. Bez ohľadu na ustanovenia článku 4 sa pracovná zmluva pri absencii voľby rozhodného práva podľa článku 3 spravuje:

a) právnym poriadkom štátu, v ktorom zamestnanec obvykle vykonáva prácu na základe zmluvy, aj keď prechodne pracuje v inom štáte alebo

b) ak zamestnanec obvykle nevykonáva prácu v jednom štáte, právnym poriadkom štátu, v ktorom sa nachádza prevádzkáreň, ktorá ho najala,

ak z celkových okolností nevyplýva, že zmluva má užšiu väzbu s iným štátom; v takomto prípade sa zmluva spravuje právnym poriadkom tohto štátu.“

7. Prvý protokol o výklade Dohovoru o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky, otvoreného na podpis v Ríme 19. júna 1980, Súdnym dvorom [9] (ďalej len „prvý protokol o výklade Rímskeho dohovoru“) stanovuje v článku 1:

„Súdny dvor Európskych spoločenstiev má právomoc rozhodnúť o výklade:

a) Dohovoru o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky, otvoreného na podpis v Ríme 19. júna 1980, ďalej len ‚Rímsky dohovor‘;

b) Dohovoru o pristúpení k Rímskemu dohovoru štátmi, ktoré sa stali členmi

9 — Ú. v. ES C 27, s. 47.

Európskych spoločenstiev, od dátumu jeho otvorenia na podpis;

…“

8. Článok 2 prvého protokolu o výklade Rímskeho dohovoru stanovuje:

„Každý z nižšie uvedených súdov môže požiadať Súdny dvor o rozhodnutie o prejudiciálnej otázke, ktorá vyplýva z prejednávania veci a ktorá sa týka výkladu ustanovení obsiahnutých v právnych nástrojoch uvedených článku 1, ak tento súd považuje zodpovedanie takejto otázky za potrebné pre vydanie rozhodnutia:

…

(b) odvolacie súdy zmluvných štátov.“

B — *Bruselský dohovor*

9. Dohovor o právomoci a o výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach

[*neoficiálny preklad*] (ďalej len „Bruselský dohovor“) [10] v článku 5 stanovuje:

„Osobu s bydliskom na území jedného zmluvného štátu možno žalovať v druhom zmluvnom štáte:

1. v zmluvných veciach pred súdom podľa miesta, kde bola alebo má byť splnená povinnosť, ktorá je základom žaloby; vo veciach individuálnych pracovných zmlúv je takým miestom miesto, kde pracovník obvykle vykonáva svoju prácu; ak pracovník obvykle nevykonáva prácu v jednom štáte, zamestnávateľ sa môže rovnako obrátiť na súd podľa miesta, kde sa nachádza prevádzkareň, ktorá pracovníka zamestnala. [*neoficiálny preklad*] [11]

C — *Právo Únie* [12]

1. Nariadenie Rím I

10. Siedme odôvodnenie nariadenia Rím I stanovuje:

„Vecná pôsobnosť a ustanovenia tohto nariadenia by mali byť zlučiteľné s nariadením Rady (ES) č. 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (Brusel I)...“

11. Článok 3 nariadenia Rím I s názvom „Voľba rozhodného práva“ stanovuje:

„1. Zmluva sa spravuje právnym poriadkom, ktorý si zvolia zmluvné strany. Voľba musí byť urobená výslovne alebo jasne preukázaná ustanoveniami zmluvy alebo okolnosťami prípadu. Zmluvné strany si môžu zvoliť právny poriadok, ktorým sa bude spravovať celá zmluva alebo len jej časť.

...“

10 — Dohovor o právomoci a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (podpísaný 27. septembra 1968) (Ú. v. ES L 299, s. 32) v znení Zmluvy z 9. októbra 1978 o pristúpení Dánskeho kráľovstva, Írska a Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska (Ú. v. ES L 304, s. 1, a korigendum s. 77), Zmluvy o pristúpení Helénskej republiky z 25. októbra 1982 (Ú. v. ES L 388, s. 1), Zmluvy o pristúpení Španielskeho kráľovstva a Portugalskej republiky z 26. mája 1989 (Ú. v. ES L 285, s. 1) a Zmluvy o pristúpení Rakúskej republiky, Fínskej republiky a Švédskeho kráľovstva z 29. novembra 1996 (Ú. v. ES C 15, s. 1).

11 — Zdôrazňujem, že originálna verzia Bruselského dohovoru neobsahovala osobitné ustanovenia o právomoci vo veciach pracovných zmlúv; tie boli doplnené až v roku 1989 Zmluvou o prístupení Španielskeho kráľovstva a Portugalskej republiky k Dohovoru o právomoci a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (tzv. Zmluva zo San Sebastiánu, Ú. v. ES L 285, s. 1).“

12 — V tomto návrhu sa používa pojem „právo Únie“, ktorý je komplexným pojmom zahŕňajúcim právo Spoločenstva a právo Únie. Pri uvádzaní ustanovení primárneho práva sa vzťahuje na ustanovenia uplatniteľné *ratione temporis*.

12. Podľa článku 8 nariadenia Rím I s názvom „Individuálne pracovné zmluvy“:

„1. Individuálna pracovná zmluva sa spravuje právnym poriadkom zvoleným zmluvnými stranami v súlade s článkom 3. Takáto voľba práva však nesmie zbaviť zamestnanca ochrany, ktorú mu poskytujú také ustanovenia, od ktorých sa nemožno odchýliť dohodou podľa práva, ktoré by v prípade absencie voľby bolo podľa odsekov 2, 3 a 4 tohto článku rozhodným.

2. Pokiaľ si zmluvné strany nezvolili rozhodné právo pre individuálnu pracovnú zmluvu, zmluva sa spravuje právnym poriadkom krajiny, v ktorej zamestnanec obvykle vykonáva prácu na základe zmluvy, alebo ak tomu tak nie je, právnym poriadkom krajiny, z ktorej takúto prácu vykonáva. Za zmenu krajiny obvyklého miesta výkonu práce sa nepovažuje, ak zamestnanec dočasne pracuje v inej krajine.

3. Ak rozhodné právo nemožno určiť podľa odseku 2, zmluva sa spravuje právnym poriadkom krajiny miesta podnikania, prostredníctvom ktorého bol zamestnanec zamestnaný.

4. Ak z celkovej situácie vyplýva, že zmluva má užšiu väzbu s inou krajinou, než je krajina uvedená v odseku 2 alebo 3, uplatní sa právny poriadok tejto inej krajiny.“

2. Nariadenie č. 44/2001

13. Nariadenie Rady (ES) č. 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (ďalej len „nariadenie č. 44/2001“) [13] upravuje právomoc vo veciach individuálnych pracovných zmlúv v oddiele 5. V rámci uvedeného oddielu článok 18 tohto nariadenia stanovuje:

„1. Vo veciach individuálnych pracovných zmlúv sa právomoc určí podľa tohto oddielu bez vplyvu na článok 4 a článok 5 bod 5.

…“

14. Článok 19 nariadenia č. 44/2001 stanovuje:

„Zamestnávateľa s bydliskom v členskom štáte možno žalovať:

1. na súdoch členského štátu, v ktorom má bydlisko, alebo

13 — Ú. v. ES L 12, 2001, s. 1; Mim. vyd. 19/004, s. 42.

2. v inom členskom štáte

a) na súdoch podľa miesta, kde zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu alebo na súdoch podľa miesta, kde naposledy prácu vykonával, alebo

b) ak zamestnanec prácu nevykonáva alebo nevykonával obvykle v jednej krajine, na súdoch podľa miesta, kde sa nachádza alebo nachádzala prevádzka, ktorá zamestnanca najala."

v zmysle článku 103 zákona o organizácii podnikov [Betriebsverfassungsgesetz]. Po uplynutí funkčného obdobia je nezákonná výpoveď člena podnikového výboru, zástupcu…, ak určité skutočnosti neoprávňujú zamestnávateľa na okamžité skončenie pracovného pomeru zo závažných dôvodov; tieto ustanovenia sa neuplatňujú, ak sa členstvo skončí na základe rozhodnutia súdu.

…"

III — Skutkový stav, spor vo veci samej a prejudiciálna otázka

D — *Vnútroštátne právo*

15. Nemecký zákon o ochrane pred prepúšťaním (Kündigungsschutzgesetz, ďalej len „KSchG") v § 15 s názvom „Neplatnosť výpovede" („Unzulässigkeit der Kündigung") stanovuje:

„1. Výpoveď členovi podnikového výboru… je nezákonná, ak určité skutočnosti neoprávňujú zamestnávateľa na okamžité skončenie pracovného pomeru zo závažných dôvodov a nebol získaný alebo rozhodnutím súdu nahradený súhlas vyžadovaný

16. H. Koelzsch, s bydliskom v Osnabrücku (Nemecko), bol v roku 1998 prijatý ako vodič medzinárodnej prepravy do spoločnosti Gasa Spedition Luxembourg S.A. (ďalej len „Gasa Spedition") so sídlom v Luxembursku. Na základe toho H. Koelzsch a spoločnosť Gasa Spedition podpísali 16. októbra 1998 pracovnú zmluvu, v ktorej sa dohodli na výlučnej právomoci luxemburských súdov. Zmluva zároveň obsahovala ustanovenie odkazujúce na luxemburskú právnu úpravu pracovných zmlúv. [14]

14 — Podľa článku 2 pracovnej zmluvy, ak pred uplynutím skúšobnej lehoty neodstúpila od zmluvy žiadna zo zmluvných strán, zmluva nadobúda platnosť na dobu neurčitú podľa zákona z 24. marca 1989; ide o luxemburský zákon o pracovných zmluvách (loi du 24 mai 1989 sur le contrat de travail, Journal officiel du Grand-Duché de Luxembourg, č. 35, s. 611).

17. Spoločnosť Gasa Spedition je pobočkou spoločnosti Gasa Odense Blomster A.m.b.a., založenej podľa dánskeho práva, ktorej predmetom podnikania je preprava kvetín a iných rastlín z Odense v Dánsku do miest určenia prevažne v Nemecku, ale aj v iných európskych krajinách. Preprava sa uskutočňuje prostredníctvom nákladných áut umiestnených na troch rôznych miestach v Nemecku (Kassel, Neukirchen-Vluyn, Osnabrück). Nákladné autá sú evidované v Luxembursku a vodiči využívajú luxemburské sociálne zabezpečenie.

18. Dňa 9. novembra 2001 bola spoločnosť Gasa Spedition odkúpená spoločnosťou Ove Ostergaart zriadenou podľa dánskeho práva a zmenila obchodné meno na Ove Ostergaart Lux S.A.

19. Listom z 13. marca 2001 riaditeľ spoločnosti Gasa Spedition vypovedal pracovnú zmluvu H. Koelzscha s účinnosťou od 15. mája 2001. H. Koelzsch však tvrdil, že výpoveď mu bola oznámená ústne s okamžitým účinkom od 23. marca 2001. Uviedol, že bol v Nemecku náhradným členom zamestnaneckej rady *(Betriebsrat)* spoločnosti Gasa Spedition a že výpoveď bola v rozpore s kogentnými ustanoveniami nemeckého práva v oblasti ochrany proti prepusteniu. Tvrdil, že ochranu podľa uvedených ustanovení požívajú nielen riadni členovia, ale aj náhradní členovia, ktorí vykonávajú úlohy v rámci tohto orgánu. V tejto súvislosti sa odvoláva na § 15, bod 1 KSchG, ktorý zakazuje prepustenie členov zamestnaneckej rady, ale aj na judikatúru Bundesarbeitsgericht (spolkový pracovný súd), podľa ktorej sa uvedený zákaz výpovede vzťahuje aj na náhradných členov zamestnaneckej rady [15].

20. H. Koelzsch podal žalobu na pracovný súd v Osnabrücku, aby rozhodol o neplatnosti jeho výpovede. Uvedený súd rozhodol o svojej miestnej nepríslušnosti. H. Koelzsch sa voči uvedenému rozhodnutiu odvolal, ale jeho odvolanie bolo zamietnuté.

21. H. Koelzsch podal preto na Tribunal de travail de Luxembourg žalobu o náhradu škody z neplatnej výpovede, ako aj o vyplatenie mzdových nedoplatkov. Na tomto súde tvrdil, že pracovná zmluva vo všeobecnosti, ako aj jeho požiadavka na náhradu škody by sa mali efektívne posudzovať podľa luxemburského práva, ale otázka výpovede by sa mala, naopak, posudzovať podľa nemeckého práva. Na podporu svojho tvrdenia uviedol, že sa na neho ako na náhradného člena zamestnaneckej rady vzťahuje § 15 bod 1 KSchG, ktorý je kogentným ustanovením na ochranu práv zamestnancov v zmysle článku 6, ods. 1 Rímskeho dohovoru, a preto neumožňuje výnimky. Tvrdil, že by sa malo určiť rozhodné právo

15 — H. Koelzsch sa odvoláva na rozsudok Spolkového pracovného súdu (Bundesarbeitsgericht) zo 17. marca 1988 (2 AZR 576/87).

pre pracovné zmluvy podľa článku 6 ods. 2 Rímskeho dohovoru.

22. Tribunal de travail de Luxembourg rozsudkom zo 4. marca 2004 určil, že na spornú vec ako celok sa bude uplatňovať výlučne luxemburské právo, žiadosť H. Koelzscha bola teda sčasti vyhlásená za neprípustnú a sčasti bola zamietnutá. Uvedený rozsudok potvrdil Cour d'appel de Luxembourg rozsudkom z 26. mája 2005 a Cour de Cassation de Luxembourg napokon rozsudkom z 15. júna 2006 zamietol dovolanie voči tomuto poslednému rozhodnutiu.

23. H. Koelzsch preto podal na Tribunal d'arrondissement de Luxembourg žalobu proti Luxemburskému veľkovojvodstvu o uloženie povinnosti zaplatiť v jeho prospech 168 301,77 eura z dôvodu náhrady škody spolu so zákonnými úrokmi z omeškania pre nesprávne fungovanie súdnych orgánov na základe luxemburského zákona z 1. septembra 1988 o občianskoprávnej zodpovednosti štátu a verejných orgánov *(loi du 1er septembre 1988 relative à la responsabilité civile de l'Etat et des collectivités publiques* [16] *)*. H. Koelzsch uviedol, že luxemburské súdy mu svojimi rozhodnutiami spôsobili škodu, keďže porušili článok 6 ods. 1 a 2 Rímskeho dohovoru tým, že v dôsledku vydania týchto rozhodnutí sa obišli kogentné ustanovenia nemeckého práva o ochrane členov zamestnaneckých rád. Navyše podľa H. Koelzscha bolo porušené právo Únie z dôvodu zamietnutia jeho návrhu predložiť Súdnemu dvoru návrh na začatie prejudiciálneho konania. Tribunal d'arrondissement de Luxembourg zamietol žalobu rozsudkom z 9. novembra 2007 ako nedôvodnú.

24. H. Koelzsch podal voči uvedenému rozsudku odvolanie na Cour d'appel de Luxembourg (ďalej len „odvolací súd").

25. Odvolací súd poukazuje na to, že prvostupňový súd mal posúdiť žalobu vo veci náhrady škody, ktorú podal H. Koelzsch, ako neprípustnú od okamihu, keď rozsudok v rámci konania na prvom stupni, v ktorom žalobca poukazoval na neplatnosť výpovede, nadobudol právoplatnosť. Odvolací súd uvádza, že v rámci konania vo veci náhrady škody H. Koelzsch napáda skutočnosti, o ktorých už bolo právoplatne rozhodnuté v konaní vedenom na pracovnom súde. Odvolací súd uvádza, že nemôže rozhodnúť o neprípustnosti žaloby, keďže Luxemburské veľkovojvodstvo nenamietalo neprípustnosť žaloby v rámci odvolacieho konania, pričom nemožno rozhodnúť o jej neprípustnosti z úradnej povinnosti. Vnútroštátny odvolací súd je preto viazaný uvedeným záverom prvostupňového súdu a je povinný vyjadriť sa o nároku odvolateľa. Za týchto okolností vnútroštátny súd rozhodol uznesením z 29. januára 2010 prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru podľa

16 — Journal officiel du Grand-Duché de Luxembourg, č. 51, s. 1000.

článku 68 ES a 234 ES návrh na začatie prejudiciálneho konania o týchto dvoch otázkach.

26. Za týchto okolností vnútroštátny súd rozhodnutím z 15. januára 2010 prerušil konanie a položil Súdnemu dvoru na základe prvého protokolu o výklade Rímskeho dohovoru túto prejudiciálnu otázku:

„Má sa kolízna norma definovaná v článku 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru z 19. júna 1980 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky, ktorá uvádza, že pracovná zmluva sa spravuje právom štátu, v ktorom zamestnanec pri plnení zmluvy obvykle vykonáva svoju prácu, vykladať v tom zmysle, že ak zamestnanec vykonáva prácu vo viacerých štátoch, ale systematicky sa vracia do jedného z nich, tento štát sa má považovať za štát, v ktorom zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu?“

IV — Konanie pred Súdnym dvorom

27. Návrh na začatie prejudiciálneho konania bol Súdnemu dvoru doručený 18. januára 2010. V písomnej časti konania predložili pripomienky H. Koelzsch, luxemburská vláda, grécka vláda a Komisia. Prednesy H. Koelzscha, luxemburskej vlády a Komisie a ich odpovede na otázky, ktoré im Súdny dvor položil, boli vypočuté na pojednávaní 26. októbra 2010.

V — Tvrdenia účastníkov konania

A — *Právomoc Súdneho dvora*

28. Jedine Komisia vo svojom písomnom vyjadrení kladie otázku o príslušnosti Súdneho dvora na rozhodnutie o prejudiciálnej otázke. Tvrdí, že Súdny dvor je príslušný na konanie, lebo vnútroštátny súd v predmetnej veci rozhodol podľa článku 2 písm. b) prvého protokolu o výklade Rímskeho dohovoru.

B — *Prejudiciálna otázka*

29. *H. Koelzsch* sa domnieva, že podľa článku 6 ods. 2 Rímskeho dohovoru o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky v prípade absencie voľby je rozhodné právo štátu, v ktorom zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu. Keďže pojem štátu/miesta, v ktorom zamestnanec „obvykle vykonáva svoju prácu“,

je podľa Rímskeho a Bruselského dohovoru zhodný, podľa názoru H. Koelzscha treba vykladať tento pojem rovnako, ako ho vykladá Súdny dvor vo svojej judikatúre týkajúcej sa článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru. H. Koelzsch sa domnieva, že podľa uvedenej judikatúry v prípade, ak zamestnanec vykonáva svoju prácu vo viac ako jednej krajine, nie je možné vykladať Bruselský dohovor tak, že príslušnými na konanie sú súdy všetkých štátov, v ktorých zamestnanec vykonáva svoju prácu. [17] Možno ju vykladať aj tak, že príslušným je súd podľa miesta, v ktorom alebo z ktorého zamestnanec vykonáva podstatnú časť svojich povinností vo vzťahu k zamestnávateľovi, alebo súd podľa miesta, kde zamestnanec sústreďuje svoju pracovnú činnosť. H. Koelzsch sa domnieva, že v prípade medzinárodnej prepravy, keď vodič trávi väčšinu svojho času v jednom zo zmluvných štátov, z ktorého organizuje svoju pracovnú činnosť a do ktorého sa pravidelne vracia, sa miesto sústredenia jeho pracovných aktivít nachádza v tomto štáte. Tvrdí preto, že za podmienky uplatnenia týchto kritérií sa miesto sústredenia jeho pracovných aktivít nachádza v Nemecku.

30. Podľa *luxemburskej vlády* treba článok 6 Rímskeho dohovoru vykladať v tom zmysle, že voľba zmluvných strán nemôže viesť k zbaveniu zamestnanca ochrany zaručenej kogentnými ustanoveniami práva, ktoré je objektívne rozhodné. Takým právom môže byť podľa článku 6 Rímskeho dohovoru právo štátu, v ktorom zamestnanec obvykle vykonáva prácu [článok 6 ods. 2 písm. a)], alebo právo štátu, kde sa nachádza prevádzkareň, ktorá zamestnanca najala [článok 6 ods. 2 písm. b)]. Luxemburská vláda zastáva názor, že je potrebné určiť rozhodné právo podľa článku 6 ods. 2 písm. b) Rímskeho dohovoru, lebo H. Koelzsch nevykonával obvykle svoju prácu len v jednom štáte. Podľa luxemburskej vlády je preto potrebné v predmetnej veci uplatniť na pracovnú zmluvu luxemburské právo.

31. *Grécka vláda* na jednej strane uvádza, že Rímsky dohovor treba vykladať s ohľadom na ustanovenia nariadenia Rím I, a na druhej strane, že pri výklade článku 6 Rímskeho dohovoru je potrebné brať do úvahy aj judikatúru týkajúcu sa Bruselského dohovoru. Grécka vláda preto zastáva názor, že článok 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru sa má vykladať v tom zmysle, že v prípade, ak zamestnanec vykonáva svoju prácu v rôznych krajinách, ale vracia sa pravidelne do jednej z nich, možno túto krajinu považovať za tú, v ktorej alebo z ktorej zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu, za podmienky, že je zároveň krajinou, v ktorej sa nachádza miesto sústredenia pracovných aktivít zamestnanca. Toto posúdenie by mal podľa gréckej vlády vykonať vnútroštátny súd. Grécka vláda sa tiež domnieva, že v prípade, ak nemožno určiť miesto, kde zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu,

17 — V tomto zmysle sa H. Koelzsch odvoláva na rozsudky Mulox, už citovaný v poznámke pod čiarou 8, body 21 až 23; Rutten, už citovaný v poznámke pod čiarou 8, bod 18, a Weber, už citovaný v poznámke pod čiarou 8, bod 42.

a ak krajina, kde sa nachádza prevádzkareň, ktorá zamestnanca najala [článok 6 ods. 2 písm. b) Rímskeho dohovoru], nemá nijakú väzbu s pracovnou zmluvou, vnútroštátny súd môže uplatniť článok 6 ods. 2 posledný pododsek Rímskeho dohovoru, podľa ktorého sa na zmluvu uplatňuje právny poriadok štátu, s ktorým má pracovná zmluva najužšiu väzbu.

32. Podľa názoru *Komisie* je z hľadiska jednotného výkladu pojmov Rímskeho dohovoru vhodné pristúpiť k ich autonómnemu výkladu tak, aby sa vykladali nezávisle od pojmov používaných v právnych poriadkoch rôznych zmluvných štátov. Komisia sa tiež domnieva, že s ohľadom na úzky vzťah Rímskeho dohovoru na jednej strane a Bruselského dohovoru a nariadenia č. 44/2001 na druhej strane a z dôvodu častého používania rovnakých pojmov v uvedených právnych aktoch je potrebné zabezpečiť ich najväčší súlad a jednotný výklad. Zastáva názor, že k zmene článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru, na základe ktorej sa uvedený článok doplnil o osobitné ustanovenie týkajúce sa príslušnosti v oblasti pracovných zmlúv, došlo v dôsledku judikatúry Súdneho dvora týkajúcej sa výkladu citovaného článku, v ktorom Súdny dvor vychádzal okrem iného aj z ustanovení článku 6 Rímskeho dohovoru o ochrane zamestnancov.

33. V súvislosti s otázkou „miesta, v ktorom zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu“, Komisia uvádza, že v konaní vo veci Mulox [18] a v ďalších dvoch konaniach (veci Rutten [19] a Weber [20]) sa Súdny dvor k otázke výkladu článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru vyslovil, že v prípade, ak zamestnanec vykonáva svoju prácu na území viacerých zmluvných štátov, zmluvné povinnosti plní v mieste, v ktorom alebo z ktorého vykonáva podstatnú časť svojich povinností vo vzťahu k zamestnávateľovi. Tvrdí tiež, že článok 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru sa má vykladať v tom zmysle, že v prípade, ak zamestnanec vykonáva svoju prácu v rôznych zmluvných štátoch, miestom, kde podľa uvedeného ustanovenia obvykle vykonáva svoju prácu, je miesto, v ktorom sa sústreďujú jeho pracovné aktivity. Zastáva názor, že na určenie tohto miesta je potrebné vziať do úvahy okolnosť, že zamestnanec sa väčšinu svojho pracovného času nachádza v jednom štáte, v ktorom

18 — Rozsudok Mulox, už citovaný v poznámke pod čiarou 8.
19 — Rozsudok Rutten, už citovaný v poznámke pod čiarou 8.
20 — Rozsudok Weber, už citovaný v poznámke pod čiarou 8.

sú umiestnené vozidlá používané na výkon pracovnej činnosti, z ktorého sa organizujú výmeny medzi vodičmi a do ktorého sa zamestnanec vracia po každej pracovnej ceste do zahraničia.

VI — Posúdenie generálneho advokáta

A — *Úvod*

34. Na úvod pripomínam, že z preambuly Rímskeho dohovoru vyplýva, že jeho cieľom bolo pokračovanie v procese unifikácie v oblasti medzinárodného práva súkromného, ktorý sa začal prijatím Bruselského dohovoru. [21] Zároveň z tejto preambuly vyplýva, že cieľom dohovoru je určiť jednotné pravidlá na určovanie rozhodného práva pre zmluvné záväzky bez ohľadu na miesto, v ktorom má byť vydaný rozsudok. [22] Ako vyplýva aj z Giulianovej a Lagardeovej správy o Rímskom dohovore [23], dohovor vznikol na účely odstránenia nezrovnalostí, ktoré vyplývajú z rôznosti kolíznych noriem, zvýšenia úrovne právnej istoty a ochrany práv získaných v rámci celého súkromého práva. [24]

35. V predmetnej veci sa má Súdny dvor vôbec prvýkrát zaoberať otázkou výkladu článku 6 ods. 2 Rímskeho dohovoru. Článok 6 ods. 2 určuje právny poriadok, ktorým sa spravuje pracovná zmluva v prípade absencie voľby zmluvných strán; tento článok sa uplatňuje – aj v predmetnej veci – tiež vtedy, ak voľba rozhodného práva zmluvnými stranami vedie k zbaveniu zamestnanca ochrany, ktorú mu poskytujú kogentné ustanovenia právneho poriadku, ktorým by sa zmluva spravovala pri absencii voľby (článok 6 ods. 1). Základným pravidlom podľa článku 6 ods. 2 Rímskeho dohovoru je uplatňovanie práva toho štátu, v ktorom zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu [písmeno a)], kým subsidiárne sa uplatňuje právo štátu, kde sa nachádza sídlo zamestnávateľa, ak zamestnanec nevykonáva obvykle svoju prácu v jednom štáte [písmeno b)]. Výnimočne možno uplatniť aj právo štátu, s ktorým má pracovná zmluva najužšiu väzbu (článok 6 ods. 2 posledný pododsek).

21 — Pozri rozsudok ICF, už citovaný v poznámke pod čiarou 6, bod 22.

22 — Porovnaj aj návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Y. Bot vo veci ICF (rozsudok zo 6. októbra 2009, C-133/08, Zb. s. I-9687, bod 35).

23 — Prof. GIULIANO, M., a prof. LAGARDE, P.: Správa o Dohovore o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky (Ú. v. ES C 282, 1980, s. 1; ďalej len „Giulianova a Lagardeova správa o Rímskom dohovore“).

24 — Pozri rozsudok ICF, už citovaný v poznámke pod čiarou 6, bod 23.

36. Treba však zdôrazniť – ako správne uvádza Komisia –, že pojmy Rímskeho dohovoru sú vykladané autonómne bez ohľadu na príslušné ustanovenia právnych poriadkov zmluvných štátov; v tejto súvislosti treba vychádzať z usporiadania a cieľa dohovoru, aby sa zabezpečilo jeho jednotné uplatňovanie vo všetkých zmluvných štátoch. Zásada autonómneho výkladu bola viackrát potvrdená v otázke výkladu Bruselského dohovoru [25] a výkladu nariadenia č. 44/2001 [26], podľa môjho názoru platí táto zásada aj pre Rímsky dohovor.

B — *Príslušnosť Súdneho dvora*

37. Pokiaľ ide o určenie príslušnosti Súdneho dvora na konanie o prejudiciálnej otázke, treba súhlasiť s Komisiou, podľa ktorej je Súdny dvor príslušný na rozhodnutie o tejto otázke. Podľa článku 2 písm. b) prvého protokolu o výklade Rímskeho dohovoru, platného od 1. augusta 2004, súdne orgány zmluvných štátov, pokiaľ rozhodujú o odvolaní, majú možnosť požiadať Súdny dvor o rozhodnutie v prejudiciálnom konaní o otázke, ktorá vznikla v konaní o veci týkajúcej sa výkladu Rímskeho dohovoru. Keďže vnútroštátny súd v predmetnej veci rozhoduje o odvolaní, Súdny dvor je príslušný na rozhodnutie o prejudiciálnej otázke.

C — *O otázke právneho základu zodpovednosti štátu v predmetnej veci*

38. Je potrebné zohľadniť okolnosť, že účastníkmi konania vo veci samej sú H. Koelzsch a Luxemburské veľkovojvodstvo. Ide teda o žalobu jednotlivca voči štátu, v rámci ktorej sa požaduje náhrada škody z dôvodu nesprávneho fungovania vnútroštátnych súdov. Napriek tomu, že vnútroštátny súd nepoložil prejudiciálnu otázku s odkazom na právny základ tejto zodpovednosti, poskytnem niekoľko stručných vysvetlení, aby sa predišlo možnému nepochopeniu tejto problematiky.

39. Pokiaľ ide o právny základ zodpovednosti vnútroštátnych súdov za prípadné nesprávne uplatňovanie ustanovení Rímskeho dohovoru, vnútroštátny súd prvého stupňa sa odvoláva na rozsudok Súdneho dvora vo

25 — Pozri napríklad rozsudky z 21. júna 1978, Bertrand, 150/77, Zb. s. 1431, body 14 až 16; z 19. januára 1993, Shearson Lehman Hutton, C-89/91, Zb. s. I-139, bod 13; z 3. júla 1997, Benincasa, C-269/95, Zb. s. I-3767, bod 12; z 11. júla 2002, Gabriel, C-96/00, Zb. s. I-6367, bod 37, a z 20. januára 2005, Engler, C-27/02, Zb. s. I-481, bod 33.

26 — Pozri napríklad rozsudky z 13. júla 2006, Reisch Montage, C-103/05, Zb. s. I-6827, bod 29; z 2. októbra 2008, Hassett a Doherty, C-372/07, Zb. s. I-7403, bod 17, a z 23. apríla 2009, Draka NK Cables a i., C-167/08, Zb. s. I-3477, bod 19.

veci Köbler [27], v ktorom Súdny dvor stanovil, že zásada, podľa ktorej sú členské štáty povinné nahradiť škodu vzniknutú jednotlivcovi v dôsledku porušenia práva Spoločenstva (v súčasnosti práva Únie), ktoré im možno pripísať, je uplatniteľná aj vtedy, keď sa sporné porušenie zakladá na rozhodnutí súdu najvyššieho stupňa, pokiaľ účel porušenej normy práva Spoločenstva spočíva v priznaní práv jednotlivcovi, porušenie je dostatočne závažné a medzi porušením povinnosti štátu a škodou, ktorá vznikla poškodeným stranám, je priama príčinná súvislosť. [28] Vnútroštátny súd na rozdiel od prvostupňového súdu tvrdí, že rozhodnutie Súdneho dvora vo veci Köbler nemožno uplatniť v predmetnej veci.

40. Je potrebné zdôrazniť, že v predmetnej veci nemožno odkazovať na vec Köbler z dvoch dôvodov.

41. Po prvé Rímsky dohovor netvorí súčasť práva Únie, ale je skôr medzinárodnou zmluvou uzatvorenou zmluvnými štátmi. [29] Podľa môjho názoru preto nie je možné vzťahovať na predmetnú vec zásady vyslovené Súdnym dvorom vo veci Köbler, pretože ich Súdny dvor stanovil v kontexte práva Únie.

42. Po druhé príslušnosť Súdneho dvora vykladať ustanovenia Rímskeho dohovoru sa nezakladá na systéme prejudiciálneho konania upravenom článkom 267 ZFEÚ, zmluvné strany sa dohodli v tomto smere nezávisle od uplatnenia osobitného protokolu o Rímskom dohovore. [30] V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že na základe prvého protokolu o výklade Rímskeho dohovoru majú vnútroštátne súdy možnosť, ale nie povinnosť, podať na Súdny dvor návrh na začatie prejudiciálneho konania. Článok 2 uvedeného protokolu stanovuje, že súdy uvedené v tomto článku „majú možnosť“ požiadať Súdny dvor o vydanie rozhodnutia v konaní o prejudiciálnej otázke. [31] Systém konania o prejudiciálnej otázke týkajúcej sa Rímskeho dohovoru sa preto výrazne líši od systému používaného v oblasti práva Únie podľa článku 267 ZFEÚ.

43. Zdôrazňujem však, že právo Únie neukladá zmluvným štátom Rímskeho dohovoru

27 — Rozsudok z 30. septembra 2003, C-224/01, Zb. s. I-10239.

28 — Rozsudok Köbler, už citovaný v poznámke pod čiarou 27 (bod 1 výroku).

29 — V súvisiacej právnej doktríne napríklad RIGAUX, F.: Quelques problèmes d'interprétation de la Convention de Rome, in: *L'européanisation du droit international privé* (Série de publications de l'Académie de droit européen de Trèves, Vol. 8), 1996, s. 33.

30 — Pozri prvý protokol o výklade Rímskeho dohovoru, už citovaný v poznámke pod čiarou 9, a Druhý protokol, udeľujúci Súdnemu dvoru Európskych spoločenstiev určité právomoci v oblasti výkladu Dohovoru o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky, otvorenom na podpis v Ríme 19. júna 1980 (Ú. v. ES C 27, s. 52).

31 — V právnej doktríne tento názor uvádza napríklad PLENDER, R.: *The European Contracts Convention. The Rome Convention on the Choice of Law for Contracts*, Sweet & Maxwell, London 1991, s. 42, bod 2.25.

povinnosť nahradiť jednotlivcom škodu spôsobenú porušením tohto dohovoru. To však samozrejme nebráni zmluvným štátom, aby si v tomto smere upravili zodpovednosť súdov v rámci vlastného vnútroštátneho právneho poriadku, ako to urobilo napríklad Luxembursko zákonom z 1. septembra 1988 o zodpovednosti štátu a verejných orgánov [32].

D — *Analýza prejudiciálnej otázky*

44. Vnútroštátny súd položil prejudiciálnu otázku, či sa má článok 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru vykladať v tom zmysle, že za predpokladu, ak by zamestnanec vykonával prácu vo viacerých štátoch, ale systematicky by sa vracal do jedného z nich, tento štát by sa mal považovať za štát, v ktorom zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu.

45. Ako správne uviedla Komisia vo svojom písomnom vyjadrení [33], túto otázku treba chápať v tom zmysle, že vnútroštátny súd požaduje vysvetlenie, či je možné uplatniť výklad Súdneho dvora podľa judikatúry týkajúcej sa článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru na účely výkladu článku 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru. [34] V uvedenej judikatúre bral Súdny dvor do úvahy nielen miesto, *v ktorom* zamestnanec vykonáva svoju prácu, ale aj miesto, *z ktorého* vykonáva svoju prácu. Z tohto dôvodu chce vnútroštátny súd zistiť, či aj v prípade Rímskeho dohovoru môže na účely určenia rozhodného práva pre pracovné zmluvy mať vplyv okolnosť, že zamestnanec sa systematicky vracia do určitého štátu. V analýze v rámci tohto návrhu zastávam názor, že uvedenú judikatúru možno brať do úvahy na účely výkladu článku 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru, avšak s čiastočným spresnením výkladu navrhnutého vnútroštátnym súdom.

46. V otázke výkladu pojmu „štát, v ktorom zamestnanec v rámci uskutočňovania zmluvy obvykle vykonáva svoju prácu“, podľa článku 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru vykonám v rámci tohto návrhu postupnú analýzu. Najprv stručne predstavím systém, ktorý Rímsky dohovor stanovuje na ochranu zamestnancov ako zmluvnej strany v slabšej pozícii. Poskytnem výklad judikatúry Súdneho dvora v otázke článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru a na základe rôznych výkladových metód poukážem na to, že táto judikatúra je

32 — Už citovaný v poznámke pod čiarou 16.

33 — Pozri bod 27 písomných pripomienok Komisie.

34 — Pozri rozsudky Mulox, už citovaný v poznámke pod čiarou 8, Rutten, už citovaný v poznámke pod čiarou 8 Weber, už citovaný v poznámke pod čiarou 8, a Pugliese, už citovaný v poznámke pod čiarou 8.

uplatniteľná na účely výkladu článku 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru. Napokon sa budem zaoberať otázkou kritérií, ktoré musí vnútroštátny súd vziať do úvahy pri posudzovaní, v ktorom štáte alebo z ktorého štátu zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu.

1. Rímsky dohovor a ochrana zamestnanca ako slabšej zmluvnej strany

47. Základným pravidlom stanoveným Rímskym dohovorom na určenie rozhodného práva pre zmluvné záväzky je autonómna vôľa zmluvných strán pri voľbe rozhodného práva pre zmluvný vzťah; toto pravidlo je stanovené článkom 3 Rímskeho dohovoru. [35] Pokiaľ si zmluvné strany nezvolili rozhodné právo, stanovuje ho článok 4 tohto dohovoru, ktorý za hlavné kritérium stanovuje uplatnenie práva štátu, s ktorým má zmluva najužšiu väzbu.

48. Článok 6 Rímskeho dohovoru upravujúci rozhodné právo pre pracovné zmluvy predstavuje *lex specialis* pre články 3 a 4 uvedeného dohovoru. Na jednej strane zmluvné strany nemôžu vzájomnou dohodou v pracovnej zmluve zbaviť zamestnanca ochrany, ktorú mu zaručujú kogentné ustanovenia právneho poriadku, ktorý by upravoval zmluvný vzťah v prípade absencie voľby (článok 6 ods. 1 Rímskeho dohovoru). [36] Na druhej strane článok 6 ods. 2 dohovoru výslovne stanovuje osobitné pravidlá, ktoré sa uplatňujú pri absencii voľby rozhodného práva zmluvnými stranami: v takom prípade je rozhodným právom právo štátu, v ktorom zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu, alebo – pokiaľ nemožno určiť štát, v ktorom sa práca obvykle vykonáva, – právo štátu, v ktorom sa nachádza prevádzkareň, ktorá zamestnanca najala. Článok 6 ods. 2 Rímskeho dohovoru obsahuje tiež v poslednom pododseku osobitné ustanovenie, podľa ktorého, pokiaľ má pracovná zmluva užšiu väzbu s iným štátom, sa neuplatní nijaké z citovaných ustanovení,

35 — Porovnaj návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Y. Bot vo veci ICF, už citované v poznámke pod čiarou 22, bod 36.

36 — Pre hlbšie pochopenie kogentných ustanovení Rímskeho dohovoru pozri WOJEWODA, M.: „Mandatory rules e private international law: with special reference to the mandatory system under the Rome Convention on the law applicable to contractual obligations", in: *Maastricht journal of European and comparative law*, č. 2/2000, s. 183 a nasl. Uvedený autor zastáva v súvislosti s odkazom na kogentné ustanovenia podľa článku 6 ods. 1 Rímskeho dohovoru (s. 201) názor, že posúdenie relevantnosti kogentných ustanovení je značne komplexné: vnútroštátny súd musí najprv určiť, aké právo je rozhodné pre pracovnú zmluvu, ak zmluvné strany neuskutočnili voľbu práva, takže musí preskúmať, či toto právo obsahuje kogentné ustanovenia o ochrane práv zamestnancov, a napokon musí uplatniť ustanovenia, ktoré sú výhodnejšie pre zamestnanca v porovnaní s ustanoveniami práva, ktoré si zmluvné strany zvolili. Porovnaj tiež FLETCHER, I. F.: *Conflict of Laws and European Community Law: With Special Reference to the Community Conventions on private international law*, Severné Holandsko, Amsterdam 1982, s. 168; MORSE, R. C. G. J.: „Consumer Contracts, Employment Contracts and the Rome Convention", in: *International and Comparative Law Quarterly*, č. 1/1992, s. 14 – 16; SALVADORI, M. M.: „La protezione del contraente debole (consumatori e lavoratori) nella convenzione di Roma", in: SACERDOTI, G., FRIGO, M. (ed.): *La convenzione di Roma sul diritto applicabile ai contratti internazionali*, Giuffrè Editore, Milano 1993, s. 62 a 63.

a v takom prípade sa na zmluvu uplatní právo tohto iného štátu. [37]

49. Je tiež potrebné zdôrazniť, že Súdny dvor vo svojej judikatúre s odkazom na Bruselský dohovor uvádza, že pracovné zmluvy majú oproti iným zmluvám, aj keď sa týkajú poskytovania služieb, určité osobitosti, keďže vytvárajú dlhodobý vzťah, ktorý vedie v určitej miere k zaradeniu zamestnanca do prostredia určitej organizácie zamestnávateľa; zamestnanec je viazaný na miesto výkonu pracovnej činnosti. [38] Uvedená judikatúra tiež stanovila, že pri výklade príslušných ustanovení Bruselského dohovoru je potrebné brať do úvahy nutnosť zabezpečiť primeranú ochranu zamestnanca ako slabšej zmluvnej strany. [39]

Tieto všeobecné úvahy v súvislosti s pracovnými zmluvami sú podľa môjho názoru relevantné aj v oblasti výkladu ustanovení Rímskeho dohovoru.

50. Cieľom článku 6 Rímskeho dohovoru je teda ochrana zamestnanca ako sociálne aj ekonomicky slabšej zmluvnej strany. [40] Táto ochrana sa zabezpečuje uplatnením práva štátu, s ktorým má pracovná zmluva užšiu väzbu. V právnej doktríne sa uvádza, že zamestnanec, ktorý vykonáva svoju prácu v určitej krajine, je ovplyvnený politickými a pracovnými okolnosťami charakteristickými pre túto krajinu, a preto je potrebné zabezpečiť mu ochranu, ktorú vnútroštátny zákonodarca stanovil s ohľadom na uvedené okolnosti. [41] Rímsky dohovor teda z tohto pohľadu jasne stanovuje zásadu *favor laboratoris*. Z uvedeného vyplýva správnosť rozširujúceho

37 — Kým nariadenie Rím I obsahuje ustanovenie podobné článku 8 ods. 4, článok 5 ods. 1 Bruselského dohovoru, ako aj článok 19 nariadenia č. 44/2001 neobsahujú takéto ustanovenie. V právnej doktríne uvádza napríklad OFNER, H.: „Neuregelung des internationalen Vertragsrechts: Römisches Schuldvertragsübereinkommen“, in: *Recht der Wirtschaft*, č. 1/1999, s. 7, s ohľadom na uvedené ustanovenie, že článok 6 ods. 2 Rímskeho dohovoru tvorí určitú domnienku, ktorú možno vyvrátiť, ak má pracovná zmluva užšiu väzbu s iným štátom.

38 — Pozri rozsudok z 15. januára 1987, Shenavai, 266/85, Zb. s. 239, bod 16.

39 — Pozri rozsudky Mulox, už citovaný v poznámke pod čiarou 8, bod 18; Rutten, už citovaný v poznámke pod čiarou 8, bod 22; Weber, už citovaný v poznámke pod čiarou 8, bod 40, a Pugliese, už citovaný v poznámke pod čiarou 8, bod 18. Pozri tiež rozsudok Ivenel, už citovaný v poznámke pod čiarou 44 (bod 14), v ktorom Súdny dvor odkázal na článok 6 Rímskeho dohovoru pri argumentácii v prospech cieľa ochrany v oblasti výkladu článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru.

40 — Pozri Giulianova a Lagardeova správa o Rímskom dohovore, už citovaná v poznámke pod čiarou 23, komentár k článku 6 Rímskeho dohovoru (bod 1). V právnej doktríne pozri napríklad RUDISCH, B., a CZERNICH, D., HEISS, H.: *EVÚ. Das Europäische. Schuldvertragsübereinkommen*, Orac, Viedeň 1999, s. 155; PLENDER, R., WILDERSPIN, M.: *The European Contracts Convention. The Rome Convention on the Choice of Law for Contracts*, Sweet & Maxwell, London 2001, s. 159, bod 8-01; CLERICI, R.: „Quale favor per il lavoratore nel Regolamento Roma I?“, in: VENTURINI, G., BARIATTI, S.: *Liber Fausto Pocar*, Vol. 2, Giuffrè Editore, Milano 2009, s. 216 a 217; KNEZ, R.: „Rimska konvencija o uporabi prava pri pogodbenih obligacijskih razmerjih in njen pomen za Republiko Slovenijo“, in: *Pravnik*, č. 1–3/1994, s. 52 a 53. Porovnaj tiež, pokiaľ ide o ochranu zamestnanca ako slabšej zmluvnej strany podľa nariadenia Rím I, LEIN, E.: „The New Rome I/Rome II/Brussels I Synergy“, in: *Yearbook of Private International Law*, 2008, s. 187.

41 — PLENDER, R., WILDERSPIN, M.: *The European Private International Law of Obligations*, Thomson Reuters, London 2009, s. 316, bod 11-043.

výkladu článku 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru tak, aby sa dal čo najlepšie sledovať cieľ ochrany zamestnanca ako slabšej zmluvnej strany.

2. Judikatúra Súdneho dvora týkajúca sa článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru

51. V rámci judikatúry týkajúcej sa výkladu článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru sa Súdny dvor už niekoľkokrát vyjadril vo veciach zamestnancov, ktorí vykonávali svoju prácu vo viac ako jednom zmluvnom štáte. Vývoj uvedenej judikatúry a súvisiaci vývoj kritérií na určovanie miesta, v ktorom zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu, prebiehal postupne; v ďalšom texte uvádzam judikatúru týkajúcu sa výkladu uvedeného článku. [42]

52. Pokiaľ ide o výklad článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru, je potrebné predovšetkým zdôrazniť, že Súdny dvor sa pri výklade uvedeného článku v súvislosti s pracovnými zmluvami odchýlil od svojej predchádzajúcej judikatúry vo veciach De Bloos a Tessili, pokiaľ ide o všeobecné posudzovanie príslušnosti v oblasti zmlúv. [43] Táto judikatúra odlíšila pracovné zmluvy od ostatných zmlúv a so zámerom zvýšiť ochranu zamestnancov stanovila vo veci Ivanel, že na účely určenia príslušnosti vo veciach týkajúcich sa článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru je potrebné vziať do úvahy povahu záväzku, ktorý charakterizuje zmluvu [44], t. j. záväzku vykonávať pracovnú činnosť.

53. V súvislosti so zamestnancom pracujúcim vo viac ako jednom zmluvnom štáte sa Súdny dvor vyslovil prvýkrát v roku 1993 vo

42 — K otázke výkladu uvedenej judikatúry v právnej doktríne pozri napríklad PATAUT, É.: „L'office du juge communautaire dans le contentieux international du travail", in: *Procès du travail, travail du procès*, L.G.D.J., Paris 2008, s. 326 a nasl.; GAUDEMET-TALLON, H.: „Compétence et exécution des jugements en Europe: Règlement 44/2001, Conventions de Bruxelles (1968) et de Lugano (1988 et 2007)", in: *Librairie générale de droit et de jurisprudence*, Paris 2010, s. 305 a nasl.

43 — Všeobecné pravidlá na určovanie príslušnosti v oblasti zmluvných vzťahov boli vypracované Súdnym dvorom v rámci dvoch rozsudkov, v rozsudku zo 6. októbra 1976, De Bloos (14/76, Zb. s. 1497), a zo 6. októbra 1976, Tessili (12/76, Zb. s. 1473). Vo veci De Bloos (bod 13) Súdny dvor stanovil, že pojem „záväzok" v zmysle uvedeného článku sa vzťahuje na zmluvný záväzok, ktorého sa týka žaloba žalobcu, čiže na sporný záväzok, ktorý je predmetom sporného konania zmluvných strán. Vo veci Tessili (bod 13) však rozhodol, že miesto plnenia sporného záväzku sa určí podľa rozhodného práva pre predmetný zmluvný vzťah v súlade s ustanoveniami medzinárodného súkromného práva podľa príslušnosti súdu.

44 — Pozri rozsudok z 26. mája 1982, Ivenel, 133/81, Zb. s. 1891, výrok a bod 20.

veci Mulox [45]. V uvedenom rozsudku stanovil, že článok 5 bod 1 Bruselského dohovoru treba vykladať v tom zmysle, že v prípade pracovnej zmluvy, v rámci ktorej zamestnanec vykonáva svoju pracovnú činnosť vo viac ako jednom zmluvnom štáte, miesto vykonávania záväzku charakterizujúceho zmluvu je miesto, v ktorom alebo z ktorého zamestnanec vykonáva podstatnú časť svojich povinností vo vzťahu k zamestnávateľovi. [46]

54. Vo veci Rutten rozhodnutej v roku 1997 Súdny dvor stanovil, že článok 5 bod 1 Bruselského dohovoru sa vzťahuje na miesto, kde zamestnanec sústreďuje svoje pracovné aktivity. [47] V odôvodnení doplnil aj to, že ide o miesto, v ktorom alebo z ktorého zamestnanec vykonáva podstatnú časť svojich povinností vo vzťahu k zamestnávateľovi. [48]

55. V rozsudku Weber z roku 2002 Súdny dvor stanovil, že článok 5 bod 1 Bruselského dohovoru možno vykladať v tom zmysle, že miestom, v ktorom zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu podľa tohto ustanovenia, je miesto, v ktorom alebo z ktorého, s ohľadom na všetky okolnosti konkrétneho prípadu, vykonáva podstatnú časť svojich povinností vo vzťahu k zamestnávateľovi. [49] Doplnil tiež, že v prípade zamestnanca, ktorý vykonáva svoju prácu vo viacerých zmluvných štátoch, je v zásade vhodné brať do úvahy celú dĺžku trvania pracovného pomeru na určenie miesta, v ktorom zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu, podľa uvedeného ustanovenia. Rovnako je vhodné brať do úvahy, že v prípade absencie iných kritérií ide o miesto, v ktorom zamestnanec strávil väčšiu časť svojho pracovného času. [50]

56. Je vhodné spomenúť tiež vec Pugliese, ktorá sa takisto týka výkladu článku 5 bodu 1

45 — Rozsudok Mulox, už citovaný v poznámke pod čiarou 8. Prípomínam, že v skutočnosti sa Súdny dvor už v roku 1989 vyslovil v rozsudku z 15. februára 1989, Six Constructions (32/88, Zb. s. 341), v súvislosti s prípadom zamestnanca, ktorý vykonával svoju prácu vo viac ako jednom štáte, avšak nešlo o zmluvné štáty Bruselského dohovoru (bod 4 rozsudku). Vtedy stanovil, že článok 5 bod 1 dohovoru nemožno aplikovať a príslušnosť súdu sa v tomto prípade určuje podľa miesta pobytu žalovaného v súlade s článkom 2 dohovoru (bod 2 výroku).

46 — Pozri rozsudok Mulox, už citovaný v poznámke pod čiarou 8 (výrok). Pozri tiež body 24 a 26 tohto rozsudku. Vo francúzskom jazyku, ktorý bol v uvedenej veci jazykom konania, bolo kritérium definované takto: „lieu où ou à partir duquel le travailleur s'acquitte principalement de ses obligations à l'égard de son employeur".

47 — Pozri rozsudok Rutten, už citovaný v poznámke pod čiarou 8, výrok. Pozri tiež body 23, 26 a 27 tohto rozsudku.

48 — Pozri rozsudok Rutten, už citovaný v poznámke pod čiarou 8, bod 23. Kritériá uvedené v rozsudku Rutten sú vo francúzskom jazyku vyjadrené takto: „lieu où le salarié a établi le centre effectif de ses activités professionnelles et où ou à partir duquel il s'acquitte en fait de l'essentiel de ses obligations à l'égard de son employeur", v jazyku konania (holandskom), naopak, takto: „de plaats waar de werknemer het werkelijke centrum van zijn beroepswerkzaamheden heeft gevestigd en waar of van waaruit hij e feite het belangrijkste deel van zijn verplichtingen jegens zijn werkgever vervult".

49 — Pozri rozsudok Weber, už citovaný v poznámke pod čiarou 8, bod 2 výroku a bod 58. Vo francúzskom jazyku ide o toto kritérium: „l'endroit où, ou à partir duquel, compte tenu de toutes les circonstances du cas d'espèce, il s'acquitte en fait de l'essentiel de ses obligations à l'égard de son employeur", a v jazyku konania (holandskom) je vyjadrené takto: „de plaats is waar of van waaruit hij, rekening houdend met alle omstandigheden van het concrete geval, feitelijk het belangrijkste deel van zijn verplichtingen jegens zijn werkgever vervult".

50 — Tamže.

Bruselského dohovoru, ale odlišuje sa od vecí Mulox, Rutten a Weber tým, že zamestnanec vykonával svoju pracovnú činnosť v jedinom zmluvnom štáte, v ktorom mu bol umožnený výkon práce v sídle druhého zamestnávateľa, avšak toto miesto nebolo určené na výkon práce v pracovnej zmluve uzatvorenej s prvým zamestnávateľom. [51]. V spore medzi zamestnancom a prvým zamestnávateľom Súdny dvor rozhodol, že miesto, v ktorom zamestnanec plní svoje povinnosti voči druhému zamestnávateľovi, možno považovať za miesto, v ktorom obvykle vykonáva svoju prácu, pokiaľ prvý zamestnávateľ má v okamihu uzatvorenia druhej zmluvy tiež záujem na vykonávaní povinností, ktoré má zamestnanec voči druhému zamestnávateľovi, v mieste určenom druhým zamestnávateľom. [52]

v ktorom alebo z ktorého zamestnanec skutočne vykonáva podstatnú časť svojich povinností vo vzťahu k zamestnávateľovi. Ide o miesto, ktoré musí byť určené s ohľadom na všetky okolnosti predmetného prípadu.

3. Možnosť uplatnenia judikatúry týkajúcej sa Bruselského dohovoru na účely výkladu Rímskeho dohovoru

57. Napriek tomu, že v citovanej judikatúre je použitá sčasti odlišná terminológia a sčasti odlišné kritériá na účely určenia miesta, kde zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu podľa článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru, možno ho podľa môjho názoru v každom prípade považovať za hlavné kritérium miesta,

58. Na základe predmetnej veci sa vynára otázka, či možno *per analogiam* uplatniť výklad článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru poskytnutý Súdnym dvorom vo veciach Mulox, Rutten, Weber a Pugliese na účely výkladu článku 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru. Podľa môjho názoru treba na túto otázku odpovedať kladne, pričom v prospech uplatnenia uvedenej judikatúry svedčí aj právna doktrína [53]. V ďalšom texte budem analyzovať

51 — Pozri rozsudok Pugliese, už citovaný v poznámke pod čiarou 8, bod 20.

52 — Pozri rozsudok Pugliese, už citovaný v poznámke pod čiarou 8, bod 1 výroku a bod 26. Vo francúzskom jazyku ide o toto kritérium: „le lieu où le salarié s'acquitte de ses obligations vis-à-vis d'un second employeur peut être considéré comme le lieu où il accomplit habituellement son travail, dès lors que le premier employeur… a lui-même, au moment de la conclusion du second contrat, un intérêt à l'exécution de la prestation à fournir par le salarié au second employeur dans un lieu décidé par ce dernier", v jazyku konania (nemeckom) je vyjadrené takto: „der Ort, an dem der Arbeitnehmer seine Verpflichtungen gegenüber einem zweiten Arbeitgeber erfüllt, als der Ort angesehen werden kann, an dem er gewöhnlich seine Arbeit verrichtet, wenn der erste Arbeitgeber… zum Zeitpunkt des Abschlusses des zweiten Vertrages selbst ein Interesse an der Erfüllung der vom Arbeitnehmer für den zweiten Arbeitgeber an einem von diesem bestimmten Ort zu erbringenden Leistung hatte".

53 — Pozri napríklad WURMNEST, W.: in: Basedow, J., K.J. Hopt, R. Zimmermann, *Handwörterbuch des Europäischen Privatrechts*, Band I, Mohr Siebeck, Tübingen 2009, s. 93. JUNKER, A.: „Gewöhnlicher Arbeitsort und vorübergehende Entsendung im internationalen Privatrecht", in: LORENZ, S.: *Festschrift für Andreas Heldrich zum 70. Geburtstag*, Beck, München 2005, s. 722, uvádza, že Rímsky dohovor bol prijatý ako doplňujúci k Bruselskému dohovoru a že judikatúra Súdneho dvora týkajúca sa výkladu článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru je uplatniteľná aj na kolízne normy v oblasti pracovných zmlúv. Pozri napríklad aj DEINERT, O.: „Neues internationales Arbeitsvertragsrecht", in: *Recht der Arbeit*, č. 3/2009, s. 145.

možnosť uplatnenia citovanej judikatúry na účely Rímskeho dohovoru pomocou použitia rôznych metód výkladu: doslovného, historického, systematického a teleologického. Na záver budem posudzovať limity porovnávacieho výkladu Bruselského dohovoru a Rímskeho dohovoru.

a) Doslovný výklad

59. Článok 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru stanovuje, že v prípade absencie voľby rozhodného práva zmluvnými stranami sa pracovná zmluva spravuje „právnym poriadkom štátu, *v ktorom* zamestnanec obvykle vykonáva prácu na základe zmluvy“ [54].

60. Je pravda, že na základe samotného doslovného znenia posudzovaného ustanovenia, ktoré obsahuje výraz „v ktorom“, nie je možné vyvodiť záver, že môže zahŕňať aj právny poriadok štátu „z ktorého“ zamestnanec vykonáva svoju prácu. Zastávam však názor, že existujú tri argumenty v prospech výkladu, podľa ktorého je možné uvedené vzťahovať aj na štát, „z ktorého“ zamestnanec vykonáva svoju prácu.

61. Prvý argument je daný zhodnosťou pojmov, ktoré sú predmetom výkladu, v Bruselskom a Rímskom dohovore. Bruselský dohovor v článku 5 bode 1 a Rímsky dohovor v článku 6 ods. 2 písm. a) odkazujú na miesto alebo štát, v ktorom zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu, bez definovania samotného pojmu. [55] Súdny dvor preto pripustil, pokiaľ ide o Bruselský dohovor – bez ohľadu na doslovné znenie, ktoré hovorí o mieste, *v ktorom* zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu – možnosť vziať do úvahy aj miesto, *z ktorého* zamestnanec vykonáva svoju prácu.

62. Po druhé je potrebné brať do úvahy, že aj samotné doslovné znenie článku 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru alebo skutočnosť, že citovaný článok odkazuje na právny poriadok štátu, „v ktorom“ zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu, nie je v rozpore s výkladom, podľa ktorého možno zahrnúť

54 — Kurzívou zvýraznila generálna advokátka. Francúzska verzia článku 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru hovorí o „loi du pays où le travailleur… accomplit habituellement son travail“, anglická verzia o „law of the country in which the employee habitually carries out his work“, nemecká o „Recht des Staates, in dem der Arbeitnehmer… gewöhnlich seine Arbeit verrichtet“ a španielska o „país en que el trabajador… realice habitualmente su trabajo“.

55 — Je potrebné zdôrazniť, že znenie článku 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru a článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru sa líšia v tom, že Rímsky dohovor hovorí o „štáte“, kým Bruselský dohovor o „mieste“ obvyklého výkonu práce. Dôsledkom tohto rozdielu nie je podľa môjho názoru nemožnosť uplatnenia judikatúry týkajúcej sa článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru na účely výkladu článku 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru. V právnej doktríne pozri v súvislosti s týmto rozdielom napríklad JUNKER, A.: c. d., s. 724.

do uvedeného pojmu aj štát, „*z ktorého*“ zamestnanec vykonáva svoju prácu. Zamestnanec môže totiž obvykle vykonávať svoju prácu práve v *štáte, z ktorého* vykonáva svoju prácu. Znenie článku 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru umožňuje z tohto pohľadu viacero výkladov.

63. Po tretie je dôležité uviesť, že samotná skutočnosť, že zamestnanec vykonáva svoju prácu z určitého zmluvného štátu, nepostačuje na to, aby sa vo veci uplatňovalo právo tohto štátu. Ak by sa analogicky uplatnila judikatúra týkajúca sa článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru, bolo by možné overiť, že v citovanej judikatúre Súdny dvor stanovil, že je potrebné, aby v určitom zmluvnom štáte alebo z určitého zmluvného štátu zamestnanec vykonával v skutočnosti *podstatnú časť* svojich povinností voči zamestnávateľovi. [56] Kritériom zásadnej dôležitosti v oblasti citovanej judikatúry je teda miesto, kde zamestnanec sústreďuje vykonávanie svojej pracovnej činnosti. Pokiaľ sa napríklad zamestnanec pravidelne vracia do určitého zmluvného štátu, pričom vykonáva podstatnú časť svojich povinností v inom štáte, prvý štát nemožno podľa môjho názoru považovať za štát, v ktorom alebo z ktorého zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu.

64. Z môjho pohľadu preto doslovný výklad článku 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru nebráni možnosti brať do úvahy na účely určenia rozhodného práva pre pracovné zmluvy štát, v ktorom alebo z ktorého zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu.

b) Historický výklad

65. Z hľadiska historického výkladu je potrebné skúmať Giulianovu a Lagardeovu správu o Rímskom dohovore, [57] najmä časť, v ktorej sa zaoberá vzťahom medzi písmenami a) a b) článku 6 ods. 2 tohto dohovoru. V citovanej správe sa uvádza, že písmeno a) tohto článku sa uplatňuje, ak zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu v jedinom štáte, aj keď je dočasne preložený do iného štátu, kým písmeno b) sa uplatňuje, ak zamestnanec nevykonáva obvykle svoju prácu v jedinom štáte. [58]

66. Na základe uvedenej správy nie je podľa môjho názoru možné vyvodiť záver, že

56 — Pozri odseky 53 až 57 tohto návrhu.

57 — Giulianova a Lagardeova správa o Rímskom dohovore, už citovaná v poznámke pod čiarou 23.

58 — Giulianova a Lagardeova správa o Rímskom dohovore, už citovaná v poznámke pod čiarou 23, komentár k článku 6 Rímskeho dohovoru (bod 3).

článok 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru je potrebné vykladať v tom zmysle, že umožňuje, aby zamestnanec obvykle vykonával svoju prácu aj z určitého zmluvného štátu. Zároveň však nie je zrejmé, že by citovaná správa vylučovala uvedený výklad. Znenie správy však nie je záväzné, má skôr akademický a analytický charakter, keďže bola vypracovaná skupinou odborníkov, a nepredstavuje preto konečný legislatívny zámer štátov, ktoré podpísali dohovor. [59]

67. Je potrebné spomenúť aj skutočnosť, že ani zo Správy Cruz/Real/Jenard o zmluve zo San Sebastiánu [60], vydanej s odkazom na Bruselský dohovor v znení zmien podľa zmluvy zo San Sebastiánu [61], nevyplýva možnosť vykladať článok 5 bod 1 Bruselského dohovoru v tom zmysle, že by na účely určenia príslušnosti v oblasti pracovných zmlúv mohlo byť rozhodujúce aj miesto, z ktorého zamestnanec vykonáva svoju prácu. [62] Uvedená skutočnosť však nebránila Súdnemu dvoru, aby v rozsudku Mulox – vydanom iba niekoľko rokov po vydaní uvedenej správy – pripustil možnosť vziať do úvahy aj miesto, z ktorého zamestnanec vykonáva svoju prácu. [63]

68. Judikatúra Súdneho dvora vo veciach Mulox, Rutten a v ďalších veciach týkajúcich sa výkladu článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru preto jasne preukazuje, že Súdny dvor zaujal v súvislosti s výkladom uvedeného článku odlišné stanovisko od názoru odborníkov v citovaných správach. Podľa môjho názoru je preto možné dospieť k analogickému výsledku, aj pokiaľ ide o výklad článku 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru.

69. Z historického výkladu sa teda nedá zistiť možnosť uplatnenia judikatúry týkajúcej sa článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru na účely výkladu článku 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru. V každom prípade z môjho pohľadu nemožno ani vyvodiť záver, že by

59 — Treba uviesť, že výklad určitej právnej normy založený iba na historickej metóde nemôže mať väčšiu dôležitosť ako výklad na základe ďalších metód. Pozri analogicky o práve Únie PECHSTEIN, M., DRECHSLER, C.: „Die Auslegung und Fortbildung des Primärrechts", in: RIESENHUBER, K.: *Europäische Methodenlehre: Handbuch für Ausbildung und Praxis*, de Gruyter Recht, Berlin 2006, s. 172 a 173. Bez ohľadu na predpokladaný malý význam historického výkladu nie je jeho uplatnenie v judikatúre Súdneho dvora vylúčené; napríklad v rozsudku zo 7. októbra 2010, Lassal (C-162/09, Zb. s. I-9217, bod 55), bola použitá táto metóda výkladu.

60 — Správa o zmluve zo San Sebastiánu, ktorú vypracovali M. Almeida Cruz, M. Desantes Real a P. Jenard (Ú. v. ES C 189, 28.7.1990, s. 35, ďalej len „správa Cruz/Real/Jenard o zmluve zo San Sebastiánu").

61 — Už citovaná v poznámke pod čiarou 11.

62 — *A fortiori* ani v Správe o Bruselskom dohovore vypracovanej P. Jenardom (Ú. v. ES C 59, s. 18, ďalej len „Jenardova správa o Bruselskom dohovore") – tzn. prvá správa o uvedenom dohovore – nebola spomenutá možnosť podobného výkladu článku 5 bodu 1 dohovoru, keďže v tom čase Bruselský dohovor ešte neobsahoval nijaké osobitné ustanovenie na určenie príslušnosti v oblasti pracovných zmlúv.

63 — Rozsudok Mulox, už citovaný v poznámke pod čiarou 8, bod 26.

historický výklad vylučoval uplatnenie uvedenej judikatúry.

c) Systematický výklad

70. Systematický výklad podporuje paralelný výklad článku 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru a článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru. Tento výklad zahŕňa dva aspekty. Na jednej strane je dôležité brať do úvahy, že v minulosti znenie článku 6 Rímskeho dohovoru ovplyvnilo výklad článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru. Na druhej strane je potrebné vziať do úvahy aj znenie článku 8 ods. 2 nariadenia Rím I prijatého neskôr.

71. Na rozdiel od Rímskeho dohovoru neobsahoval Bruselský dohovor v čase jeho prijatia, ako ani v znení zmien z rokov 1978 [64] a 1982 [65] nijaké osobitné ustanovenie týkajúce sa príslušnosti v oblasti pracovných zmlúv a obmedzoval sa iba na ustanovenie, že v zmluvnej oblasti možno podať žalobu na súd podľa miesta vykonávania zmluvných záväzkov.

72. V tom čase Súdny dvor vydal rozhodnutie vo veci Ivenel [66], v ktorej mal rozhodnúť o tom, aký záväzok treba vziať do úvahy na účely uplatnenia článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru v oblasti pracovných zmlúv. Pri výklade článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru v konaní vo veci Ivenel odkázal Súdny dvor na článok 6 Rímskeho dohovoru, pričom stanovil, že v zmysle uvedeného článku Rímskeho dohovoru sa pracovná zmluva spravuje právnym poriadkom štátu, v ktorom zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu, pokiaľ z okolností nevyplýva, že pracovná zmluva má užšiu väzbu s iným štátom. [67] V tejto súvislosti stanovil, že záväzok, ktorý treba vziať do úvahy na účely uplatnenia článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru, je taký, ktorý charakterizuje zmluvu. [68] Týmto spôsobom Súdny dvor v súvislosti s pracovnými zmluvami upustil od predchádzajúcej judikatúry v oblasti príslušnosti vo vzťahu k sporom zo zmlúv. [69]

73. Uvedená judikatúra a nepriamo aj znenie článku 6 Rímskeho dohovoru viedli následne k tomu, že v roku 1989 bol článok 5 bod 1

64 — Zmluva z 9. októbra 1978 o pristúpení Dánskeho kráľovstva, Írska a Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska k Dohovoru o právomoci a o výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach, už citovaná v poznámke pod čiarou 10.

65 — Zmluva z 25. októbra 1982 o pristúpení Helénskej republiky k Dohovoru o právomoci a o výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach, už citovaná v poznámke pod čiarou 10.

66 — Pozri rozsudok Ivenel, už citovaný v poznámke pod čiarou 44.

67 — Pozri rozsudok Ivenel, už citovaný v poznámke pod čiarou 44, bod 13.

68 — Pozri rozsudok Ivenel, už citovaný v poznámke pod čiarou 44, bod 20.

69 — Pozri odsek 52 tohto návrhu.

Bruselského dohovoru zmluvou zo San Sebastiánu [70] zmenený tak, že upravoval osobitnú príslušnosť v oblasti pracovných zmlúv. Týmto spôsobom bola aj do znenia Bruselského dohovoru doplnená osobitná právna úprava príslušnosti v oblasti pracovných zmlúv. [71]

74. V rámci systematického výkladu je potrebné spomenúť posledný dôvod v prospech uplatnenia judikatúry týkajúcej sa článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru na účely výkladu článku 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru, a to skutočnosť, že zákonodarca Únie bral do úvahy uvedenú judikatúru pri prijatí nariadenia Rím I, ktoré nahradilo Rímsky dohovor. Článok 8 ods. 2 nariadenia Rím I stanovuje, že pokiaľ si zmluvné strany nezvolili rozhodné právo pre individuálnu pracovnú zmluvu, zmluva sa spravuje právnym poriadkom krajiny, *v ktorej* zamestnanec obvykle vykonáva prácu na základe zmluvy, alebo ak tomu tak nie je, právnym poriadkom krajiny, *z ktorej* takúto prácu vykonáva. [72]

75. Uvedená legislatívna zmena je podľa môjho názoru významná z dvoch dôvodov.

76. Na jednej strane je významná, keďže jasne vyjadruje zámer zákonodarcu prideliť v uvedenom ustanovení medzinárodného práva súkromného na základe judikatúry Súdneho dvora rovnaký význam pojmu „miesto, v ktorom zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu“, podľa článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru. [73] Znenie článku 8

70 — Už citovaná v poznámke pod čiarou 11.

71 — V súvislosti s týmto vývojom pozri v právnej doktríne napríklad JUNKER, A.: c. d., s. 722 a 723; SINAY-CYTERMANN, A.: „La protection de la partie faible en droit international privé: les exemples du salarié et du consommateur“, in: *Le droit international privé: mélanges en l'honneur de Paul Lagarde*, Dalloz, Paris 2005, s. 739 a 740. Porovnaj aj správu Cruz/Real/Jenard o zmluve zo San Sebastiánu, už citovaná v poznámke pod čiarou 60, bod 23; GAUDEMET-TALLON, H.: c. d., s. 302 a nasl.

72 — V právnej doktríne pozri napríklad MANKOWSKI, P.: in: FERRARI, F., LEIBLE, S.: *Rome I Regulation. The Law Applicable to Contractual Obligations e Europe*, Sellier, München 2009, s. 177, ktorý zastáva názor, že ide o najdôležitejšiu zmenu článku 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru.

73 — Pozri návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky (Rím I) [KOM(2005) 0650 v konečnom znení], komentár k článku 6. V súvisiacej právnej doktríne pozri napríklad WURMNEST, W.: c. d., s. 94; PLENDER, R., a WILDERSPIN, M.: c. d., s. 315, bod 11-041; GAUDEMET-TALLON, H.: „Le principe de proximité dans le Règlement Rome I“, in: *Revue hellénique de droit international*, 2008, s. 195; MARQUETTE, V.: „Le Règlement Rome I sur la loi applicable aux contrats internationaux“, in: *Revue de droit commercial belge*, č. 6/2009, s. 532, poznámka 91; KENFACK, H.:„Le règlement (CE) no. 593/2008 du 17 juin 2008 sur la loi applicable aux obligations contractuelles (‚Rome I'), navire stable aux instruments efficaces de navigation?“, in: *Journal du droit international*, č. 1/2009, s. 65.

ods. 2 nariadenia Rím I sa odchyľuje od znenia článku 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru, ako aj článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru, avšak v skutočnosti predstavuje len jasnejšiu formuláciu alebo kodifikáciu judikatúry týkajúcej sa článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru. [74]

77. Na druhej strane je táto legislatívna zmena významná, lebo predstavuje vôľu zákonodarcu, aby sa článok 8 ods. 2 písm. a) nariadenia Rím I mohol vykladať extenzívnejšie a aby sa rozhodné právo pre pracovné zmluvy v rámci možnosti určovalo týmto článkom. [75] Písmeno b) uvedeného článku je určené podľa zákonodarcu Únie na zriedkavejšie uplatnenie. [76] Je preto podstatné brať do úvahy miesto, kde sa sústreďuje pracovná činnosť zamestnanca, keďže z tohto miesta organizuje svoju činnosť. [77]

78. Účelom kodifikácie kolíznych noriem nariadenia Rím I bolo nahradiť Rímsky dohovor [78] a zároveň zaručiť podstatnú mieru kontinuity s ohľadom na tento dohovor. [79] Je preto správne vykladať ustanovenia Rímskeho dohovoru týmto spôsobom, aby sa zaručila uvedená kontinuita a aby bolo možné uplatňovať nariadenie Rím I bez podstatných zmien, čo sa týka výkladu.

79. Z môjho pohľadu preto systematický výklad podporuje uplatnenie judikatúry týkajúcej sa článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru na účely výkladu článku 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru.

74 — V právnej doktríne porovnaj MAGNUS, U.: „Die Rom I-Verordnung", in: *Praxis des internationalen Privat- und Verfahrensrechts (IPRax)*, č. 1/2010, s. 40 a 41; MAUER, R.: „Die Kündigung komplexer grenzüberschreitender Arbeitsverhältnisse nach der EG-Verordnung ROM I", in: *Recht der internationalen Wirtschaft*, č. 2/2007, s. 93; BOSKOVIC, O.: „La protection de la partie faible dans le règlement Rome I", in: *Recueil Dalloz*, č. 31/2008, s. 2175 a nasl.; CORNELOUP, S.: „La loi applicable aux obligations contractuelles: transformation de la Convention de Rome en règlement communautaire Rome I", in: *La semaine juridique. Édition générale*, č. 44/2008, s. 26, poznámka 34; ZILINSKY, M.:„Rome I en arbeidsovereenkomst", in: *Weekblad voor privaatrecht, notariaat en registratie*, č. 6824/2009, s. 1034.

75 — Pozri napríklad BOSKOVIC, O.: c. d., s. 2175 a nasl.; HANSEN, L. L.: „Applicable employment law after Rome I: the draft Rome I Regulation and its importance for employment contracts", in: *European business law review*, č. 4/2008, s. 768.

76 — Pozri návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky (Rím I) [KOM(2005) 0650 v konečnom znení], komentár k článku 6. Pozri v tejto súvislosti aj MAGNUS, U.: c. d., s. 41.

77 — MANKOWSKI, V.: c. d., (2009), s. 177, ktorý definuje toto pravidlo ako „base rule", keďže berie do úvahy základňu alebo miesto sústredenia pracovnej činnosti zamestnanca.

78 — Článok 24 ods. 1 nariadenia Rím I stanovuje, že toto nariadenie nahrádza medzi členskými štátmi Rímsky dohovor, s výnimkou území členských štátov, na ktoré sa vzťahuje územná pôsobnosť dohovoru a ktoré sú vylúčené z pôsobnosti tohto nariadenia.

79 — Článok 24 ods. 2 nariadenia Rím I stanovuje, že v rozsahu, v akom toto nariadenie nahrádza ustanovenia Rímskeho dohovoru, každý odkaz na dohovor sa považuje za odkaz na toto nariadenie. Pozri tiež právnu doktrínu citovanú v poznámke 4.

d) Teleologický výklad

80. Dôvod, ktorý z teleologického hľadiska podporuje uplatnenie judikatúry týkajúcej sa článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru na účely výkladu článku 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru, je daný snahou o zosúladenie medzi *forum* a *ius* tým spôsobom, že súd príslušný na rozhodnutie vo veci samej uplatňuje právo svojho štátu. [80] Za ideálnych okolností by pravidlá príslušnosti mali určovať ako príslušný súd štátu, ktorého právo sa uplatní, na základe právnych noriem medzinárodného práva súkromného. Súd by tak uplatňoval právo, ktoré lepšie pozná, čím by znížil riziko nesprávneho uplatnenia (cudzieho) práva a zároveň by sa vyhol zisťovaniu cudzieho práva, čo je náročné z časového a často aj finančného hľadiska.

81. Jednotný výklad pojmov štátu a miesta, v ktorom zamestnanec „obvykle vykonáva svoju prácu“, podľa článku 6 ods. 2 Rímskeho dohovoru a podľa článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru môže napomôcť zosúladeniu medzi *forum* a *ius*, lebo na základe uvedeného výkladu by bol v oblasti sporov z pracovných zmlúv obvykle príslušný súd v mieste, v ktorom zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu, a zároveň by tento súd uplatňoval právo svojho štátu *(lex loci laboris* [81]*)*. Domnievam sa preto, že uvedené pojmy Bruselského a Rímskeho dohovoru by sa mali vykladať jednotným spôsobom.

e) Limity paralelného výkladu

82. Rada by som však zdôraznila, že je potrebná určitá miera opatrnosti pri paralelnom výklade podobných alebo analogických pojmov, ktoré sú obsiahnuté v kolíznych normách a v normách určujúcich príslušnosť súdu, pretože tieto dva systémy majú odlišné ciele. [82] Kým účelom kolíznych noriem je určenie rozhodného práva pre určitý zmluvný

80 — O zosúladení medzi *forum* a *ius* pozri napríklad ESPLUGUES MOTA, C., PALAO MORENO, G. in: MAGNUS, U., MANKOWSKI, P. (ed.), *Brussels I Regulation*, Sellier, München 2007, s. 334, bod 7; MANKOWSKI, P.: in: RAUSCHER, T. (ed.): *Europäisches Zivilprozeßrecht. Kommentar*, 2. ed., Sellier, European Law Publishers, München 2006, s. 319, bod 4. Pozri tiež Jenardova správa o Bruselskom dohovore, už citovaná v poznámke 62, s. 24, v ktorej sa uvádza, že v oblasti pracovných zmlúv rozhoduje, ak je to možné, súd štátu, ktorého právo je rozhodné pre zmluvu.

81 — V súvislosti s použitím tohto pojmu pozri napríklad SALVADORI, M. M.: c. d., s. 66; GAMILLSCHEG, F.: „Conflitti di leggi nei contratti di lavoro e nelle relazioni industriali“, in: BIAGI, M., BLANPAIN, R.: *Diritto del lavoro e relazioni industriali nei paesi industrializzati ad economia di mercato*, Vol. I, Maggioli Editore, Rimini 1991, s. 544.

82 — V právnej doktríne porovnaj napríklad VAN EECKHOUTTE, W.: „The Rome Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations and Labour Law (1980)“, in: BLANPAIN, R.: *Freedom of services e the European Union*, Kluwer, Haag 2006, s. 170.

záväzok (v tomto prípade pre pracovnú zmluvu), účelom noriem určujúcich príslušnosť súdu je určiť príslušný súd. Kolízne normy (Rímsky dohovor) obvykle vedú k určeniu práva *jediného* štátu, kým na základe uplatnenia noriem na určenie príslušnosti súdu *môže mať* žalobca – viac-menej v mnohých prípadoch – tiež možnosť *voľby* príslušného súdu, na ktorý podá žalobu. [83]

83. Musím však podotknúť, že v predmetnej veci nie je mojím zámerom vysloviť sa v prospech všeobecnej jednotnosti výkladu všetkých podobných alebo analogických pojmov Rímskeho a Bruselského dohovoru. Podľa môjho názoru je dôležité najmä zdôrazniť, že nie je možné vychádzať zo všeobecného predpokladu, podľa ktorého by sa všetky identické alebo podobné pojmy mali vykladať jednotne, naopak, je nutné vždy si klásť otázku o možnej jednotnosti výkladu s ohľadom na každý špecifický prípad. [84] Treba tiež uviesť, že mnohokrát ani pojmy týkajúce sa jednotného kontextu nemožno vykladať jednotne. Napríklad, vo veci C [85] Súdny dvor v rámci výkladu nariadenia č. 2201/2003 [86] stanovil, že pojem „občianske veci" v zmysle uvedeného nariadenia má autonómny význam, nevychádza z definície tohto pojmu podľa Bruselského dohovoru alebo nariadenia č. 44/2001. Platí však, že v oblastiach, v ktorých majú ustanovenia oboch právnych aktov rovnaký účel ochrany (napríklad ochrana zamestnancov alebo spotrebiteľov), je pravdepodobné, že sa uplatní jednotný výklad týchto pojmov. [87]

83 — Porovnaj v tejto súvislosti v právnej doktríne MANKOWSKI, P.: „Internationale Zuständigkeit und anwendbares Recht: Parallelen und Divergenzen", in: LORENZ, S.: *Festschrift für Andreas Heldrich zum 70. Geburtstag*, Beck, München 2005, s. 868 a 869; LÜTTRINGHAUS, J. D., WEBER, J.: „Aussonderungsklagen an der Schnittstelle von EuGVVO und EuInsVO", in: *Recht der internationalen Wirtschaft*, č. 1-2/2010, s. 49; „Max Planck Institute for Comparative and International Private Law: Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to contractual obligations (Rome I)", in: *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, č. 2/2007, s. 238; LEIN, E.: c. d., s. 196; KROPHOLLER, J.: *Internationales Privatrecht: einschließlich der Grundbegriffe des internationalen Zivilverfahrensrechts*, Mohr Siebeck, Tübingen 2006, s. 612.

84 — Porovnaj aj moje návrhy z 27. januára 2009 vo veci Falco Privatstiftung (rozsudok z 23. apríla 2009, C-533/07, Zb. s. I-3327), v ktorom som naznačila limity jednotného výkladu pojmov použitých v rôznych právnych aktoch a predovšetkým iba čiastočnú možnosť použitia analógie pojmu „služieb" podľa nariadenia č. 44/2001 a podľa primárneho práva (odsek 60 a nasl.), ako aj nemožnosť použitia analógie uvedeného pojmu podľa nariadenia č. 44/2001 a podľa ustanovení práva Únie v oblasti DPH.

85 — Rozsudok z 27. novembra 2007, C-435/06, Zb. s. I-10141.

86 — Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000 (Ú. v. ES L 338, s. 1; Mim. vyd. 19/006, s. 243).

87 — Porovnaj LÜTTRINGHAUS, J.: „Der Direktanspruch im vergemeinschafteten IZVR und IPR nach der Entscheidung EuGH VersR 2009, 1512 (Vorarlberger Gebietskrankenkasse)", in: *Versicherungsrecht*, č. 4/2010, s. 189. Porovnaj tiež LEIN, E.: c. d., s. 186 a 187, ktorý sa zaoberá ochranou slabšej zmluvnej strany (t. j. aj zamestnanca) podľa nariadenia Rím I a nariadenia č. 44/2001.

4. Kritériá, ktoré musí vnútroštátny súd dodržiavať

84. Uplatnenie kritéria štátu, v ktorom alebo z ktorého zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu, závisí od okolností každého špecifického prípadu.

85. V predmetnej veci preto musí vnútroštátny súd zistiť, v ktorom alebo z ktorého zmluvného štátu zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu. V konaní o prejudiciálnej otázke založenom na jednoznačnom rozdelení úloh medzi vnútroštátnymi súdmi a Súdnym dvorom prináleží akékoľvek posúdenie skutkového stavu prejednávanej veci vnútroštátnemu súdu. [88] Aj v judikatúre týkajúcej sa článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru Súdny dvor stanovil, že je úlohou vnútroštátneho súdu určiť miesto alebo štát, v ktorom zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu. [89] Súdny dvor je však povinný poskytnúť vnútroštátnemu súdu jasné kritériá, na základe ktorých môže rozhodnúť.

86. Možno pozorovať, že v rámci judikatúry týkajúcej sa článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru Súdny dvor uplatnil na základe skutkových okolností konkrétneho sporu rôzne kritériá na účely určenia, či zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu v určitom zmluvnom štáte.

87. Vo veci Mulox zamestnanec vykonával činnosť riaditeľa oddelenia zahraničného marketingu. Jeho kancelária sa nachádzala vo Francúzsku (Aix-les-Bains) a zaoberal sa predajom produktov v Nemecku, Belgicku, Holandsku a v škandinávskych krajinách, kým svoju pracovnú činnosť vykonával výlučne vo Francúzsku. [90] V tejto veci Súdny dvor v súvislosti s určením miesta, v ktorom zamestnanec obvykle vykonával svoju prácu podľa článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru, vzal do úvahy skutočnosť, že zamestnanec mal kanceláriu a zároveň bydlisko v jednom zmluvnom štáte, z ktorého vykonával svoju pracovnú činnosť a do ktorého sa vracal po každej pracovnej ceste, pričom v čase začatia sporného konania vykonával svoju prácu výlučne na území tohto štátu. [91]

88. Vo veci Rutten žil zamestnanec v Holandsku a bol prijatý do holandskej pobočky

88 — Porovnaj v tejto súvislosti napríklad rozsudky z 18. decembra 2007, Laval un Partneri, C-341/05, Zb. s. I-11767, bod 45; z 22. októbra 2009, Zurita García a i., C-261/08 a C-348/08, Zb. s. I-10143, bod 34, a zo 16. júla 2009, Gómez-Limón Sánchez-Camacho, C-537/07, Zb. s. I-6525, bod 24.

89 — Pozri rozsudky Mulox, už citovaný v poznámke pod čiarou 8, bod 25; Rutten, už citovaný pod čiarou 8, bod 25; Weber, už citovaný v poznámke pod čiarou 8, bod 55, a Pugliese, už citovaný v poznámke pod čiarou 8 bod 25. Porovnaj v právnej doktríne, o hodnotení každého špecifického prípadu na základe analogického kritéria „miesta, v ktorom zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu", v zmysle nariadenia č. 44/2001, MANKOWSKI, P.: c. d. (2006), s. 320, bod 4.

90 — Pozri rozsudok Mulox, už citovaný v poznámke pod čiarou 8, bod 3.

91 — Tamže, bod 25.

anglickej spoločnosti. [92] Počas dvoch tretín svojho pracovného času vykonával svoju prácu v Holandsku, kde mal aj kanceláriu a počas zvyšnej jednej tretiny svojho pracovného času pracoval vo Veľkej Británii, Belgicku, Nemecku a Spojených štátoch amerických. [93] V tejto veci Súdny dvor prihliadal na skutočnosť, že zamestnanec trávil dve tretiny svojho pracovného času v jednom štáte, v ktorom mal aj kanceláriu a z ktorého organizoval svoju pracovnú činnosť pre zamestnávateľa a kam sa vracal po každej pracovnej ceste do zahraničia. [94]

89. Vec Weber sa týkala zamestnanca, ktorý dlhé roky pracoval ako kuchár na palube lodí alebo v zariadeniach nachádzajúcich na pobrežnom šelfe patriacom Holandsku, avšak niekoľko mesiacov pracoval aj na palube plávajúceho žeriavu nachádzajúceho sa v dánskych pobrežných vodách. [95] V tejto veci Súdny dvor uviedol – na rozdiel od vecí Mulox a Rutten –, že zamestnanec nemal v niektorom zo zmluvných štátov miesto výkonu práce, v ktorom by boli sústredené jeho pracovné činnosti a z ktorého by vykonával podstatnú časť svojich povinností voči zamestnávateľovi. [96] Súdny dvor preto považoval časové kritérium za rozhodujúce: vzal do úvahy štát, v ktorom zamestnanec strávil väčšiu časť svojho pracovného času. [97]

90. Vec Pugliese sa týkala talianskej občianky prijatej do zamestnania v talianskej spoločnosti, ktorá však získala povolenie na prestup na iné pracovné miesto v rámci spoločnosti so sídlom v Nemecku, s ktorou uzatvorila pracovnú zmluvu. [98] Súdny dvor preto musel rozhodnúť v prípade zamestnankyne, ktorá uzatvorila postupne dve pracovné zmluvy s dvomi rôznymi zamestnávateľmi, pričom prvý zamestnávateľ vedel o uzatvorení druhej zmluvy a súhlasil s odkladom účinnosti prvej zmluvy. [99] Pri určovaní súdu príslušného na rozhodnutie v spornej veci medzi zamestnancom a prvým zamestnávateľom vznikla otázka, v ktorom štáte zamestnanec obvykle vykonával svoju prácu. Súdny dvor určil, že miesto, v ktorom zamestnanec vykonáva svoje povinnosti voči druhého zamestnávateľovi, možno považovať za miesto, v ktorom obvykle vykonáva svoju prácu, keďže prvý zamestnávateľ mal v čase uzatvorenia druhej zmluvy záujem na vykonávaní činnosti, ktorú mal zamestnanec vykonať pre druhého zamestnávateľa v mieste určenom druhým zamestnávateľom. [100]

92 — Pozri rozsudok Rutten, už citovaný v poznámke pod čiarou 8, bod 2.
93 — Tamže, bod 5.
94 — Tamže, bod 25.
95 — Pozri rozsudok Weber, už citovaný v poznámke pod čiarou 8, body 17 až 21.
96 — Tamže, bod 48.
97 — Tamže, bod 58.
98 — Pozri rozsudok Pugliese, už citovaný v poznámke pod čiarou 8, body 4, 5 a 7.
99 — Tamže, bod 13.
100 — Tamže, bod 26.

91. Aj v právnej doktríne sa objavujú rôzne kritériá na určenie štátu alebo miesta, v ktorom zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu. Napríklad, ako kritérium na rozlíšenie vykonávania stálej alebo dočasnej práce sa v právnej doktríne uvádza čas, ktorý zamestnanec venuje vykonávaniu práce v určitom štáte, a význam tejto činnosti. [101] Aj keď časové kritérium môže byť významné, nemožno ho považovať za rozhodujúce: zásadná je skutočnosť, že zamestnanec má v určitom štáte miesto, v ktorom sa sústreďuje jeho pracovná činnosť. [102] V právnej doktríne sa uvádza ako kritérium aj cieľ zmluvných strán. [103] Zdôrazňuje sa aj potreba určenia, či podstatné jadro vykonávania činnosti môže byť lokalizované v jednom zmluvnom štáte. [104]

92. Aj v predmetnej veci musel Súdny dvor určiť, akými kritériami sa má vnútroštátny súd riadiť pri určovaní štátu, v ktorom zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu.

93. V súvislosti s možnými relevantnými kritériami je potrebné najmä uviesť, že charakter činnosti, ktorú vykonáva H. Koelzsch, sa líši od charakteru činností, ktoré boli predmetom konania v doposiaľ rozhodnutých veciach týkajúcich sa článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru, a obzvlášť sa líši od charakteru činností vo veciach Mulox a Rutten. Po prvé je dôležité uviesť, že charakter činností v predmetnej veci nevyžaduje, aby mal H. Koelzsch kanceláriu, a z tohto hľadiska je predmetná vec porovnateľná s vecou Weber. Predmetná vec sa týka prepravnej činnosti: H. Koelzsch prepravuje kvetiny a iné rastliny z Odense v Dánsku do miest určenia v Nemecku a v iných krajinách. Vnútroštátny súd preto musí v predmetnej veci vziať do úvahy osobitosť prepravnej činnosti v súvislosti so spôsobmi vykonávania činnosti, ako aj v súvislosti s typom pracovných nástrojov.

94. Ako už bolo uvedené, [105] na účely uplatnenia práva určitého zmluvného štátu nie je postačujúce, že zamestnanec sa pravidelne vracia do tohto štátu, ale je nevyhnutné, aby si v tomto štáte zriadil miesto, kde sa sústreďuje jeho pracovná činnosť. Samotná skutočnosť, že zamestnanec sa pravidelne vracia do určitého zmluvného štátu, preto nestačí na splnenie kritérií týkajúcich sa stáleho výkonu práce v tomto štáte, ako aj zriadenia miesta, kde sa sústreďuje jeho pracovná činnosť.

101 — Pozri napríklad VAN EECKHOUTTE, W.: c. d., s. 169 a 170.

102 — Pozri PLENDER, R., a WILDERSPIN, M.: c. d., s. 315, bod 11-039.

103 — Pozri napríklad VAN EECKHOUTTE, W.: c. d., s. 170; o článku 8 ods. 2 nariadenia Rím I pozri MANKOWSKI, P.:c. d. (2009), s. 178.

104 — Pozri WURMNEST, W.: c. d., s. 93.

105 — Pozri bod 63 týchto návrhov.

95. V každom prípade pravidelný návrat do určitého štátu nie je jediným možným relevantným údajom. Vnútroštátny súd musí v rámci určenia štátu, v ktorom alebo z ktorého H. Koelzsch obvykle vykonáva svoju prácu, vziať do úvahy všetky údaje a okolnosti, ktoré sú pre predmetnú vec charakteristické.

96. Podľa môjho názoru musí preto vnútroštátny súd v predmetnej veci vziať do úvahy najmä tieto údaje:

— je vhodné zistiť, v ktorých štátoch H. Koelzsch vykonával svoju pracovnú činnosť a na základe toho bude potrebné podrobne preskúmať dokumenty, v ktorých sa nachádzajú jednotlivé záznamy o preprave (Kørselsrapport),

— v rámci určenia štátov, v ktorých H. Koelzsch vykonával svoju prácu, bude potrebné na jednej strane zistiť, v ktorých štátoch H. Koelzsch vykonával prepravu bez konečného miesta určenia (tým, že cez tieto štáty iba prechádzal), a na druhej strane zistiť, ktoré štáty predstavovali konečný cieľ jeho ciest, a v rámci toho zistiť, či sa konečné miesta určenia nachádzali najmä v jednom štáte, alebo boli rovnomerne rozdelené v rôznych štátoch,

— je potrebné určiť miesto, z ktorého H. Koelzsch organizoval svoju činnosť a akým spôsobom sa táto organizácia vykonávala,

— v rámci otázky organizácie činnosti je potrebné zistiť, kde sa nachádzajú pracovné nástroje. V predmetnej veci je preto dôležitou okolnosťou, že nákladné autá sa nachádzali v Nemecku na troch tzv. „výmenných miestach“ (Wechselstandorte) [106] – Kassel, Neukirchen-Vluyn, Osnabrück – a že nákladné auto H. Koelzscha bolo umiestnené v Osnabrücku,

— v rámci otázky organizácie činnosti je potrebné okrem iného vziať do úvahy, že zamestnanci s bydliskom v Osnabrücku sa taktiež zúčastňovali na výmenách na účely prepravy,

— v rámci otázky organizácie činnosti je tiež potrebné zistiť, v ktorom mieste H. Koelzsch dostával pokyny v súvislosti s vykonávaním svojich ciest,

— v súvislosti s organizáciou činnosti je tiež potrebné vziať do úvahy skutočnosť, že H. Koelzsch začínal svoju cestu vždy v Osnabrücku, kde sa po vykonaní prepravy vrátil.

106 — Ako jasne vyplýva z rozhodnutia o odvolaní, v každom z uvedených miest boli zaparkované tri nákladné autá; auto H. Koelzscha bolo zaparkované v Osnabrücku.

97. Pri určovaní štátu, v ktorom alebo z ktorého zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu, musí vnútroštátny súd prihliadať tak na kritériá podstaty veci, ako aj na časové kritériá. [107]

98. V tejto súvislosti je potrebné upresniť, že pre určenie štátu, v ktorom alebo z ktorého zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu, nie je rozhodujúca okolnosť, či spoločnosť Gasa Spedition mala v Luxembursku svoju infraštruktúru, alebo poštovú adresu. Podľa môjho názoru nie je rozhodujúca ani skutočnosť, že H. Koelzsch dostával pokyny od spoločnosti Gasa Spedition so sídlom v Luxembursku alebo priamo od spoločnosti Gasa Odense Blomster so sídlom v Dánsku. Uvedené totiž v predmetnej veci nemôže pomôcť v určení miesta, kde zamestnanec vykonával svoje povinnosti voči zamestnávateľovi.

E — *Záver*

99. Predmetná vec má zásadný význam z hľadiska výkladu článku 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru, keďže vzhľadom na požiadavku vysokej úrovne ochrany zamestnancov sa význam uvedeného článku rozširuje tým spôsobom, že pri určovaní štátu, v ktorom zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu, nie je rozhodujúci len štát, *v ktorom* zamestnanec skutočne vykonáva túto prácu, ale aj štát, *z ktorého* sa táto činnosť vykonáva. Na účely výkladu článku 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru je preto možné analogicky uplatniť výklad Súdneho dvora v rámci judikatúry týkajúcej sa článku 5 bodu 1 Bruselského dohovoru.

100. S ohľadom na uvedené zistenia zastávam názor, že prejudiciálna otázka by sa mala zodpovedať tým spôsobom, že článok 6 ods. 2 písm. a) Rímskeho dohovoru treba vykladať v tom zmysle, že pokiaľ zamestnanec vykonáva svoju prácu vo viacerých zmluvných štátoch, štátom, v ktorom zamestnanec v rámci vykonávania zmluvy obvykle vykonáva svoju prácu, je podľa tohto článku štát, v ktorom alebo z ktorého, v závislosti od všetkých okolností daného prípadu, zamestnanec vykonáva podstatnú časť svojich povinností voči zamestnávateľovi, pričom toto posúdenie musí vnútroštátny súd vykonať po zohľadnení všetkých skutkových okolností.

107 — Tiež JUNKER, A.: c. d., s. 733.

VII — Návrh

101. Na základe uvedených úvah navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na otázku položenú Cour d'appel de Luxembourg takto:

Článok 6 ods. 2 písm. a) Dohovoru o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky, otvoreného na podpis v Ríme 19. júna 1980, je potrebné vykladať v tom zmysle, že pokiaľ zamestnanec vykonáva svoju prácu vo viacerých zmluvných štátoch, štátom, v ktorom zamestnanec v rámci vykonávania zmluvy obvykle vykonáva svoju prácu, je podľa tohto článku štát, v ktorom alebo z ktorého, v závislosti od všetkých okolností daného prípadu, zamestnanec vykonáva podstatnú časť svojich povinností voči zamestnávateľovi. Uvedené posúdenie musí vnútroštátny súd vykonať po zohľadnení všetkých skutkových okolností tohto prípadu.